

**BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SALDIRGANLIK VE SOSYAL DESTEK
DÜZEYLERİ**

Ebru TUNCER GÜNAYDIN

Yüksek Lisans Tezi

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

2019

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK VE SOSYAL DESTEK
DÜZEYLERİ

(The Aggression and Social Support of 5th Grade Students)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru TUNCER GÜNEYDİN

Danışman: Prof. Dr. Durmuş KILIÇ

Erzurum

Haziran, 2019

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Ebru TUNCER GÜNAYDIN tarafından hazırlanan “Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Sosyal Destek Düzeyleri” başlıklı çalışması 14 / 06 / 2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Başaran GENÇDOĞAN
Atatürk Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Durmuş KILIÇ
Atatürk Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Devrim ERGİNSOY
OSMANOĞLU
Kafkas Üniversitesi

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

27 Haziran 2019

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Sosyal Destek Düzeyleri” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

14.06/2019

Ebru TUNCER GÜNAYDIN

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tezimin her aşamasında desteğini esirgemeyip, yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Durmuş KILIÇ'a,

Bilgi, öneri ve deneyimlerini paylaşp verilerimin değerlendirilmesinde yardım eden Doç.Dr. Birol ALVER'e,

Yüksek lisans öğrenim süresince desteklerini her daim hissettiğim ders dönemi ve tez raporlaştırma sürecinde yardım eden, değerli arkadaşlarım, Sevda PEKGÖZ ve Burcu ALTINOK'a,

Bu süreçte anketlerin uygulanmasında, verilerin girişinde ve tez yazma sürecinde maddi, manevi destek veren Fatih GÜNAYDIN'a teşekkür ederim.

Ebru TUNCER GÜNAYDIN

ÖZ

BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ

Ebru TUNCER GÜNAYDIN

Haziran 2019, 108 Sayfa

Amaç: Bu çalışmada beşinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının, saldırganlık ve algılanan sosyal desteğin çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmada Şahin (2004), tarafından geçerlik-güvenirlik çalışması yapılan saldırganlık ölçeği ile geçerlik-güvenirlik çalışması Gökler (2007), tarafından yapılan çocuklar için sosyal destek değerlendirme ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma örnekleme; Erzurum ili Aziziye, Yakutiye ve Palandöken ilçelerinden seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilen, on okulun 5. sınıfa giden öğrencileri oluşturmaktadır.

Verilerin analizinde, SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Çalışma analizinde t testi, Tek Yönlü Varyans analizi, Mann Whitney U testi, LSD Post Hoc Analizi, Pearson Korelasyon analizleri uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırmadan elde edilen veriler incelendiğinde saldırganlık ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Bireylerin algıladığı sosyal destek puanı arttıkça saldırganlık puanlarının düştüğü görülmüştür. 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve sosyal destek düzeylerinin alt boyutları incelendiğinde bazı değişkenler anlamsız bulunurken, çoğunlukla alt boyutlar arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmuştur.

Sonuç: Araştırmada saldırganlık ve algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olduğu, bireyin algıladığı sosyal destek düzeyi azaldıkça saldırgan davranışlarının arttığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, sosyal destek

ABSTRACT

THE AGGRESSION AND SOCIAL SUPPORT OF 5th GRADE STUDENTS

Ebru TUNCER GÜNAYDIN

June 2019, 108 Pages

Purpose: In this study, it was aimed to determine the aggression and perceived social support of the 5th grade students in primary education, to investigate whether there is a relationship between these concepts and to investigate if the aggression and perceived social support change according to variables.

Method: In the study, The Agression Scale, the validity and reliabilty of which was done by Sahin (2004) and The Social Support Assessment Scale for Children, the validity and reliabilty of which was done by Gökler (2007) are used.

The research sample; It consists 5th grade students from ten schools chosen by the random sampling method from Aziziye, Yakutiye and Palandöken districts of Erzurum.

SPSS 20 package program was used for data analysis. T test, One-Way-Variance analysis, Mann Whitney U test, LSD Post Hoc Analysis and Pearson Correlation analyzes were applied in the study.

Findings: When the data obtained from the study were analyzed, the relationship between aggression and perceived social support was found to be significant. As the social support score perceived by the individuals increased, the aggression scores decreased. When the subscales of aggression and social support levels of 5th grade students were examined, although some variables were meaningless, the relations between the sub-dimensions were found to be significant.

Results: It was concluded that there was a significant relationship between aggression and perceived social support and aggressive behaviors increased as the level of social support perceived by the individual decreased.

Keywords: Aggression, social support

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	ii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLoların DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş.....	1
Konu ve Problem.....	1
Amaç.....	2
Alt problemler	2
Araştırmanın Sınırlılıkları	4
Varsayımlar	4
Terim ve Tanımları.....	4
İKİNCİ BÖLÜM	6
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	6
Saldırganlık.....	6
Saldırganlık İle İlişkili Kavramlar	9
Saldırganlık ve şiddet.....	9
Saldırganlık ve zorbalık.	10
Saldırganlık ve öfke.	11
Saldırganlık ve suç.	12
Saldırganlık Kuramları	13
Psikanalitik kuram.....	13
Sosyal öğrenme kuramı.....	14
Engellenme-saldırganlık kuramı.	14
Biyolojik kuram.	15
İlköğretim Dönemi Çocuklarının Gelişim Özellikleri.....	15
İlköğretim Öğrencileri ve Saldırganlık.....	17
Saldırganlık-cinsiyet ilişkisi.....	18
Saldırganlık ve anne-baba tutumları.	20

Sosyal Destek	23
Sosyal destek ile ilişkili kavramlar.	24
Sosyal Destek Kuram ve Modelleri.....	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	27
Yöntem	27
Araştırma Yöntemi	27
Evren ve Örneklem.....	27
Veri Toplama Teknikleri/Araçları	28
Süreç/Uygulama	29
Veri Analizi	29
Araştırmacının Rolü	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	31
Bulgular ve Yorum	31
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Puan Ortalamaları İle Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkilerle İlgili Bulgular ve Yorum	31
Sosyal Destek Puanlarının Saldırganlık Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular Ve Yorum.....	32
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarındaki Farklılaşmayla İlgili Bulgular ve Yorum.....	33
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	34
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum	36
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	38
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	39
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	41
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	42
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Farklılaşmayla İlgili Bulgular ve Yorum	42
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Değişimiyle İlgili Bulgular ve Yorum.....	43

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Değişimiyle İlgili Bulgular ve Yorum.....	44
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Değişimle İlgili Bulgular ve Yorum.....	45
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Bakıldığında Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum	46
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	47
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum	48
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	50
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Seviyelerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum.....	51
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	52
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	53
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum	54
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum	56
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	57
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	58
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum	60
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum	61
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	62

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum.....	63
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum	64
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	65
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	66
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	67
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum	67
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	70
Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	71
BEŞİNCİ BÖLÜM	72
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	72
Araştırmanın Sonuçları ve Tartışma.....	72
Öneriler	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	82
EK-1. Kişisel Bilgi Formu	82
EK-2. Saldırganlık Ölçeği.....	83
EK-3. Çocuklar İçin Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği.....	84
EK-4. İzin Belgeleri	88
ÖZGEÇMİŞ.....	91

TABLoların DİZİNİ

Tablo 1. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Puan Ortalamaları İle Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Korelasyon Katsayıları ve r değeri	31
Tablo 2. Sosyal destek puanlarının Saldırganlık puanlarını yordamasına ilişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları	32
Tablo 3. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri.....	33
Tablo 4. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	34
Tablo 5. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	34
Tablo 6. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	36
Tablo 7. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	36
Tablo 8. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	38
Tablo 9. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	38
Tablo 10. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	39
Tablo 11. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	40
Tablo 12. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	41
Tablo 13. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	42
Tablo 14. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri	42
Tablo 15. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri.....	44

Tablo 16. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri	45
Tablo 17. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri	45
Tablo 18. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	46
Tablo 19. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	47
Tablo 20. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	47
Tablo 21. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	48
Tablo 22. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	48
Tablo 23. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	49
Tablo 24. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	50
Tablo 25. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Algıladıkları Sosyal Destek Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	50
Tablo 26. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	51
Tablo 27. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	51
Tablo 28. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	52
Tablo 29. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi.....	52

Tablo 30. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	53
Tablo 31. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi.....	53
Tablo 32. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	54
Tablo 33. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi.....	55
Tablo 34. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	56
Tablo 35. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	56
Tablo 36. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	57
Tablo 37. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait Varyans Analizi.....	57
Tablo 38. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	58
Tablo 39. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait Varyans Analizi.....	59
Tablo 40. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	60
Tablo 41. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	60
Tablo 42. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	61

Tablo 43. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	61
Tablo 44. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	62
Tablo 45. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi.....	62
Tablo 46. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması.....	63
Tablo 47. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait Varyans Analizi.....	63
Tablo 48. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması	64
Tablo 49. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi	65
Tablo 50. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	66
Tablo 51. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	66
Tablo 52. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	67
Tablo 53. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	68
Tablo 54. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	69

Tablo 55. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	70
Tablo 56. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	70
Tablo 57. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri	71

KISALTMALAR DİZİNİ

Ç-SDDÖ	: Çocuklar İçin Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Konu ve Problem

En genel anlamda "saldırganlık"; bir hedefe yönelik olarak gerçekleştirilen, sonucunda hasar, yaralanma ya da ölüme neden olan şiddet içeren, bireylerin ve toplumun güvenliğini tehdit eden eylemler olarak tanımlanabilir (Yıldız, 2004).

Bir davranışın saldırgan olarak nitelenebilmesi için sonucunda fiziksel ve psikolojik olarak kabul edilebilecek olumsuz bir etkinin meydana gelmesi ve bu davranışın altındaki niyetinde bireye zarar verici bir nitelik taşıması gerekmektedir (Erdoğan, 2010).

Saldırganlık bir davranış bozukluğudur. Bu davranış sadece bireyleri değil tüm toplumu ilgilendiren bir durumdur. Saldırganlık maalesef sadece yetişkin bireylerde değil çocuklarda da çok fazla görülen bir davranış bozukluğudur. Hatta çocuklukta başlayan saldırganlık çözülmezse, yetişkinlikte de devam eden bir davranıştır.

Saldırganlık ister ikili ilişkilerde birinin diğerine aşağılayıcı sözler söylemesi, ister binlerce kişinin savaşlarda katledilmesi biçiminde ele alınsın dünya tarihi kadar eskidir. İnsan yaşamını olumsuz etkileyen bir davranış biçimi olan saldırganlık için birçok tanım ortaya atılmıştır. Örneğin Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuram, saldırganlığı esas olarak içten gelen ve dışa vurulması zorunlu bir dürtü olarak tanımlamaktadır (Tuzgöl, 2000).

Saldırganlık birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Saldırganlığın sebeplerinin bulunması için çalışmalar yapılmıştır. Ortaya tezler atılmış ve bu tezlerin doğruluğu araştırılmıştır. Saldırganlığın kaynakları arasında anne-baba tutumları, cinsiyet, akademik başarı, yaş, aile gibi faktörler gösterilmiştir.

Araştırmacılar saldırganlığı önlemek için önerilerde bulunmuşlardır. Saldırganlık, toplum düzenini huzurunu tehdit eden bir davranıştır. Bu çalışmada saldırganlığın tanımı, bazı kaynakları, saldırganlık konusunda ortaya atılan bazı kuramlara yer verilerek saldırganlık açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca saldırganlığın önlenmesi konusunda alınabilecek olası önlemler öneri şeklinde anlatılmıştır.

Sosyal destek, bireyin ailesi, arkadaşları, yakın dostları ve iş arkadaşları tarafından kabulüdür. Zor anlarında veya sevinçli günlerinde onların yanında hissetmesidir (Özdevecioğlu, 2004). Yıldırım (1997) ise sosyal desteği kişinin, etrafındakilerinden gördüğü sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlamıştır.

Bireyler yaşamları boyunca diğer bireylerle iletişim halindedir. Bireyler için çevreden aldıkları sosyal destek çok önemlidir. Bireyin çevresinden aldığı sosyal destek, bireyin kişiliğini hareketlerini etkiler. Bu çalışmada bireylerin saldırganlık davranışları ile çevreden aldıkları sosyal destek düzeyleri arasında ilişki araştırılmıştır.

Problem cümlesi: Beşinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

Amaç

Bu çalışmada ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri ile saldırganlık düzeylerinin incelenerek, saldırganlığı azaltmak, bu probleme çözümler bulmak ve çocuk için çok önemli olan sosyal destek düzeyini arttırmak amacıyla neler yapılabileceğini bulmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranacaktır:

Alt problemler

Araştırmada aşağıda yer alan alt problemlere yer verilmektedir:

1. Beşinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları ile algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
2. Beşinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına, algıladıkları sosyo-ekonomik düzeylerine, annelerinin eğitim düzeylerine, babalarının eğitim düzeylerine, ana-babalarının birlikte olma durumlarına, öğrenim gördükleri okul türlerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
3. Beşinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına, algıladıkları sosyo-ekonomik düzeylerine, annelerinin eğitim düzeylerine, babalarının eğitim düzeylerine, ana-babalarının birlikte olma durumlarına, öğrenim gördükleri okul türlerine göre aileden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden ve toplam olarak algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma var mıdır?

Araştırmada 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri ölçülmüştür. Saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin birbirleriyle ve bazı değişkenlerle ilişkili olup olmadığına araştırılmış. Araştırma sonunda; 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık nedenlerinin belirlenerek, saldırganlığın azaltılması için yapılacak çalışmalara, saldırganlık davranışı gözlemlenen öğrencilerin eğitiminde, ailelere ve öğretmenlere yol göstermede katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aileleri bilinçlendirmek için düzenlenecek eğitimlerin hazırlanmasına yol göstermesi umulmaktadır. Ayrıca 5. Sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyleri belirlenerek sosyal destek düzeyinin artırılması için yapılacak çalışmalara, sosyal desteğin artırılması için ailelere ve öğretmenlere verilecek eğitimin hazırlanmasında katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bireyler yaşamları boyunca çevresindeki diğer bireylerle iletişim halindedirler. İletişim yaşamın bir parçasıdır. Birey çevresindeki bireylerle iletişim kurar, diğer bireyleri etkiler ve onlardan etkilenir. Kişi sergilediği davranışlar sonucu, çevresindekiler tarafından desteklenir ya da davranışı tepki görür. İnsan toplumsal bir varlıktır. Toplum tarafından destek görmek ise birey için çok önemlidir. Sosyal destek; bireyin davranışlarının, düşüncelerinin çevresindeki insanlar tarafından desteklenmesidir. Sosyal destek; bireye çevresindeki insanlar tarafından yapılan yardım olarak tanımlanır. Çakır ve Palabıyıkoglu (1997), bireylerin gerginlik, kriz gibi durumlarda, ailesine ve arkadaşlarına ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Aile ve arkadaşlarından aldığı desteğin, bireyin uyum ve sağlığı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu söylemiştir.

Sosyal destek bireyler için çok önemlidir. Bireyin ailesinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden aldığı destek bireyin kişiliğini, davranışlarını etkiler. Kişi çevresinden aldığı sosyal destek düzeyine çeşitli davranışlar sergiler. Sosyal desteğin yokluğu, çocuk ve ergenlerde fiziksel ve duygusal sorunlar açısından bir risk etkenidir. Yetersiz sosyal destek, madde kullanımı, suça yönelik davranışlar, kaygı ve olumsuz duygulanımın önemli bir yordayıcısıdır (Holt & Esplage, Mason, Varni & Katz' dan aktaran Gökler, 2007).

Saldırganlık, geçmişten günümüze gelen davranıştır. Geçmişte insanların kendilerini korumak için sergiledikleri davranışlar iken zamanla değişikliğe uğramıştır. Saldırganlık her toplumda farklı şekillerde mevcuttur.

Günümüzde saldırganlık sadece yetişkin bireylerde değil çocuklarda da görülmektedir. Saldırganlık küçük yaşlarda, çocukların bir ihtiyacının karşılanmaması sonucu ortaya çıkan doğal bir süreçtir. Fakat günümüzde bu saldırganlık boyutu çocuklarda da doğal bir süreç olmaktan çıkmış bireylerin kendini haklı çıkarma çabasına dönüşerek karşıdaki bireylere ciddi

anlamda zarar vermeye başlamıştır. Çocuklarında saldırganlık anlayışı yetişkin bireylerdekine benzemeye başlamaktadır.

Çocuğun ilk iletişim kurduğu çevre aile çevresidir. Başta aile olmak üzere öğretmenleri, arkadaşları çocuğun davranışlarını etkilemektedir. Ustabaş (2011), 8.sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmasında Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile sosyal destek düzeyleri incelenip aralarında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yapıldığı okullardan birinde, araştırmacının öğrencilere ölçeklerle ilgili açıklama yapılmasına kurum idaresi tarafından izin verilmemiştir. Ölçekler araştırmacı tarafından alınarak okul çalışanları tarafından açıklanmış ya da açıklanmadan doldurulması istenmiştir.

Tez önerisi verildiği tarihlerde 5.sınıfın ilkokula dahil olması ve ilkokuldaki öğrencilerden anket ve ölçekleri daha doğru bir şekilde okuyup anlayıp cevaplayabilen sınıfın 5.sınıf olduğu düşünülerek çalışma 5.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Varsayımlar

Beşinci sınıf öğrencilerinin bir anketi okuyup, anlayıp bağımsız olarak cevaplayabildikleri varsayılmıştır.

Terim ve Tanımları

Saldırganlık: Bireyin kendisinden başka bir varlığa fiziksel ya da psikolojik olarak zarar vermesidir. Bireyler okulda, sokakta, markette ve birçok mekânda saldırganlık davranışıyla karşı karşıya kalmak zorunda kalabiliyorlar. Bireylerin saldırganlık davranışıyla ilkokul sıralarında karşılaşmaları oldukça endişe vericidir. Saldırganlık, sonucu mutlaka zararlı olan ve günlük yaşamımızda hepimizin bir şekilde maruz kaldığı bir olgudur (Eroğlu, 2009).

Türk Dil Kurumu [TDK] saldırganlığı, “Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası” olarak tanımlamıştır. (www.tdk.gov.tr). Saldırganlık kavramı insanlığın varoluşundan beri olan bir davranış olduğu

için birçok araştırmacının da araştırma konusu olmuştur. İnsanların ilkel kabileler halinde yaşadıkları süreçten, teknolojinin insan hayatına girip gelişerek günümüze kadar taşındığı tüm zaman dilimlerinde şiddet ve saldırganlık değişip, dönüşerek varlığını korumuştur. İnsanlar, karşılarına çıkan çeşitli zorluklar karşısında kendilerini koruma, mücadele etme ve çözüm yolu üretme bağlamında saldırgan davranışlara yönelmişlerdir. Kısaca şiddet ve saldırganlık her toplumun kültürel yapısı içinde kendine yer bulmuş ve evrensel bir hal almıştır. Fakat şiddetin türleri ve yaptırımları her toplumda farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla şiddet kavramını tek bir tanımla sınırlamak yetersiz kalacaktır (Yasankul, 2007).

Sosyal destek; Sosyal destek, insanların etrafından elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 1997). Sosyal desteğin genellikle kabul gören operasyonel bir tanımı yoktur. Sosyal destek, destek gereksinimleri, erişilebilir kaynaklar ve doyumunu içeren çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanabilir (Özdevecioğlu, 2004).

Sosyal destek, bireyin yakın çevresinden yardım isteme ve diğerlerinin vereceği desteği kabul etmeyle ilgilidir (Doğan, 2008).

İlköğretim Okulları; Türkiye’de ilköğretim okulu olarak kastedilen eğitim kademesi birinci sınıfla, sekizinci sınıfı kapsayan kademedir. İlköğretimde birinci ve dördüncü sınıfa kadar olan kademe ilkokul, beşinci sınıftan sekizinci sınıfı kapsayan kademe ise ortaokul olarak tanımlanmaktadır.

İlköğretim kurumları, mecburi ilköğretim 6-13 yaş grubu çocukları kapsar. Dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir milli eğitim öğrenim kurumudur (Kılıç, 2018, s.).

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Saldırganlık

Saldırganlık, bireyin kendisinden başka bir varlığa fiziksel ya da psikolojik olarak zarar vermesidir. Bireyler okulda, sokakta, markette ve birçok mekanda saldırganlık davranışıyla karşı karşıya kalmak zorunda kalabiliyorlar. Bireylerin saldırganlık davranışıyla ilkokul sıralarında karşılaşmaları oldukça endişe vericidir.

Türk Dil Kurumu [TDK] saldırganlığı, “Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası” olarak tanımlamıştır (www.tdk.gov.tr). Boxer ve Tisak (2005), saldırganlığın; başla canlı ya da nesnelere karşı gösterilen zarar verici ve incitici davranışlar olarak tanımlamışlardır. Saldırganlık kızgınlık, öfke, düşmanlık ve engellemeler gibi duygulardan sonra ortaya çıkan bir davranış seklidir (Bilge, 1997).

Boxer ve Tisak (2005), saldırganlığı; başka canlı ya da nesnelere gösterilen rahatsız edici ve zarar verici davranışlar olarak tanımlamışlardır. Saldırganlık kızgınlık, öfke, düşmanlık ve engellemeler gibi duygulardan sonra ortaya çıkan bir davranış şeklidir (Bilge, 1997).

Psikolojik saldırganlığın birçok çeşidi vardır. Neufeld, McNamara ve Ertl (1999)’a göre isim takmak, eleştirmek, kızgın bakmak, tartışmayı birdenbire kesmek, karşısındakinin yerine karar vermek, akşam yemeğinde huzursuzluk çıkarmak, bağırarak, suçlu hissettirmek, konuşmayı reddetmek, alaycı cevaplar vermek, küfür etmek, aşağılamak, terk etme tehditleri, seçme şansını daraltma ve kaçacak yer bırakmama, katı bir bakış açısıyla yaklaşma ve medusa taktikleri uygulama, mahrum bırakma, korkutma, zorbalık ve güven duygusunu azaltma gibi davranışlar hep psikolojik saldırganlık davranışlarıdır (Neufeld, McNamara & Ertl’den akt. Kartal & Bilgin 2009). Saldırganlığın hangi türü olursa olsun, davranış saldırganlığa uğrayan bireye zarar verir onu zedeler. Bu ilkokul çağındaki bireylere daha fazla zarar verir kişiliğini etkiler. Bireyin saldırganlık davranışını öğrenip kendinden daha savunmasız bireylere saldırganca davranmasına neden olabilir ya da özgüvenini zedeleyebilir. Saldırganlık sonrasında yapılacakların bulunmasındansa davranış ortaya çıkmadan engellenmesi daha önemlidir. Dilekmen, Ada ve Alver (2011), saldırganlığı kişinin kendisine ya da başka birine

zarar veren davranış biçimi, asla kabul edilemeyecek olumsuz sosyal beceri olarak tanımlanmışlardır.

Bazı ruh bilimcilere göre saldırganlık doğuştan var olan bir içgüdüdür. Bazılarına göre cinsel içgüdünün bir parçasıdır. Kimilerine göre ise sonradan öğrenilir ve toplumsal niteliklidir. Kaynağı ne olursa olsun saldırganlık, kişiliğin gelişmesi ve sürdürülmesi, davranışların oluşması ve toplumsal uyumun sağlanması açısından önemli hatta bir yönüyle de gerekli bir güdüdür (Dilekmen, 2005, s. 20-21).

Yasankul (2007), çalışmasını 4. ve 5.sınıf öğrencileri üzerinde yapmıştır. Öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ile eğitim algıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Saldırganlığı, herhangi bir durumla karşılayan bireyin; başka bir bireye, nesneye fiziki ya da sözel olarak tepki göstermesi olarak tanımlamıştır. Saldırganlığın kaynaklarını; aile, okul, kültürel ortam, medya ve çeşitli rahatsızlıklar olarak göstermiştir. Araştırmaya benzer olarak, saldırganlık eğilimi ile okul türü, sosyo-ekonomik seviye, cinsiyet, anne baba eğitim durumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca saldırganlık eğilimin; sınıf seviyesi, kardeşler içindeki sıra, anne baba yaşı gibi durumlarla ilişkisi araştırılmıştır.

Saldırganlık kavramı insanlığın varoluşundan beri olan bir davranış olduğu için birçok araştırmacının da araştırma konusu olmuştur. İnsanların ilkel kabileler halinde yaşadıkları süreçten, teknolojinin insan hayatına girip gelişerek günümüze kadar taşındığı tüm zaman dilimlerinde şiddet ve saldırganlık değişip, dönüşerek varlığını korumuştur. İnsanlar, karşılarına çıkan çeşitli zorluklar karşısında kendilerini koruma, mücadele etme ve çözüm yolu üretme bağlamında saldırgan davranışlara yönelmişlerdir. Kısaca şiddet ve saldırganlık her toplumun kültürel yapısı içinde kendine yer bulmuş ve evrensel bir hal almıştır (Yasankul, 2007). Eroğlu (2009), saldırganlığın boyutları ve ilişkili olduğu kavramları, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde araştırmıştır. 2242 öğrenci üzerinde çalışmasını yapmıştır. Lise ve üniversite öğrencilerinin, saldırganlık düzeylerinin, öğrencinin sınıf seviyesine, cinsiyete, yerleşim yerine, okul türüne, anne baba eğitim durumu ve ekonomik düzeyine, öğrencilerin kitle iletişim araçlarını kullanmalarına göre değişimi araştırılmıştır. Araştırmada saldırganlık; fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık olarak ayrı ayrı tanımlanmıştır. Çalışmasında bireylerin günlük yaşamında saldırganlığa bir şekilde maruz kaldığını ve saldırganlık davranışının sonucunun zararlı olduğunu belirtmiştir.

Yıldız (2004), çalışmasını ebeveyn tutumları ve saldırganlık üzerine yapmıştır. Makalesinde genel olarak saldırganlığı; bir hedefe yönelik gerçekleştirilen; sonunda yaralanma, hasar, ölüm gibi hem bireyleri hem toplumun güvenliğini tehdit eden davranışlar olarak tanımlamıştır. Saldırganlığın kaynaklarını; kişilik, zeka ve çevre olarak sıralamıştır.

Omay (2008), saldırganlık ve okul iklimi ile ilgili araştırmasını ilköğretim öğrencileri üzerinde yapmıştır. Saldırganlığı duygusal ve sözel saldırganlık olarak iki ayrı şekilde tanımlamıştır. Duygusal saldırganlığın, bireyi duygusal olarak zora sokan, bireyi sıkıntıya sokan, psikolojik olarak zedeleyen, güvenini azaltmayı amaçladığını belirtmiştir. Sözel saldırganlığın da karşdakine zarar vermek, bireyi aşağılamak gibi amaçladığını; küfür, hakaret, alay etmek gibi davranışların sözel saldırganlık olduğunu belirtmiştir. Araştırmadan farklı olarak, saldırganlık puanlarını; baba meslek, oturulan ev, beraber yaşanan kişi sayısı değişkenleri açısından da incelemiştir.

Saldırganlığın hangi türü olursa olsun, davranış saldırganlığa uğrayan bireye zarar verir onu zedeler. Bu ilkökul çağındaki bireylere daha fazla zarar verir kişiliğini etkiler. Bireyin saldırganlık davranışını öğrenip kendinden daha savunmasız bireylere saldırganca davranmasına neden olabilir ya da özgüvenini zedeleyebilir. Saldırganlık sonrasında yapılacakların bulunmasındansa davranış ortaya çıkmadan engellenmesi daha önemlidir.

Dilekmen vd.(2011), ilköğretim ikinci kademe yani ortaokul öğrencilerinin saldırganlık özelliklerini araştırmışlardır. Çalışmalarının evrenini Erzurum il merkezi ve ilçelerindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Bunlardan 430'u üzerinde çalışma yapılmıştır. Saldırganlığı kişinin kendisine ya da başka birine zarar veren davranış biçimi, asla kabul edilemeyecek olumsuz sosyal beceri olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin saldırganlık davranışları ile yaşları, cinsiyetleri, öğrenim şekli, anne babanın hayatta olması, ailenin tutumu, yaşadıkları yerler, akademik başarı durumları, disiplin cezası almış olma durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Saldırganlık kavramı üzerine araştırma araştırmacılar, saldırganlığın kaynakları üzerinde araştırma yapmışlardır. Bu araştırmacıların bazıları saldırganlığın doğuştan geldiğini savunurken, bazıları sonradan öğrenildiğini savunmuştur. Araştırmacılar saldırganlığın kaynağı konusunda çeşitli görüşler ortaya atmışlardır. Burada araştırmacıların, saldırganlığın kaynağı konusundaki görüşlerine yer verilmiştir.

Karahan, Özcan ve Ağlamaz (2009), lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini çeşitli kavramlar yönünden incelemişlerdir. Bu kavramalar, anne ve babanın birliktelik durumu, öz ya da üvey olması ve öğrencilerin değer algısı olarak belirlemişlerdir. Saldırganlığın kaynağı konusunda yapılan araştırmalarda saldırganlığın doğuştan getirildiğini ya da yaşamda öğrenilen davranış olduğunu vurgulan görüşlerin olduğunu söylemektedirler.

De Roiser, Cillessen, Coie ve Dodge (1994), saldırganlık davranışının doğuştan değil sonradan aile ve çevreden öğrenildiğini, savunmuşlardır. Feldman (2009) da saldırganlığın kaynağı olarak aileyi göstermişlerdir (s.21). Kronenberger vd. (2005); Anderson ve Murphy

(2003), şiddet içeren filmlerin bilgisayar oyunlarının bireylerin saldırganlıklarını arttırdığını belirten çalışmalar olduğunu söylemişlerdir.

Venter, Poggenpoel ve Myburgh (2006), ise medyada yer alan şiddet haberlerinin, saldırgan içerikli anne baba tutumlarının, düşük sosyo-ekonomik düzeyin, artan boşanma olaylarının, aile içi ilişkilerdeki bozulmanın ve akran grupları tarafından reddedilme gibi etkenlerin saldırganlığı tetiklediğini belirtmektedir (Venter, Poggenpoel & Myburgh'tan akt. Karahan vd. 2009).

Karahan vd.(2009), haberler incelendiğinde yaralamalarda ve cinayetlerde bıçak kullanıldığının gözlendiğini belirtmiştir. Ayrıca bazı televizyon kanallarında şiddet içerikli dizi ve filmlerde bıçak taşıma ve bıçak yaralama olaylarına sıklıkla yer verildiğini ve bunların olağan bir durum olarak yansıtıldığını belirtmişlerdir. Bu araştırmalar kitle iletişim araçlarının, medyanın bireyler üzerinde etkisinin büyük olduğunu göstermektedir. Bu nedenle medyada yer alan dizilerin, filmlerin, haberlerin içeriklerine dikkat edip bunların bireyler üzerindeki olumsuz etkisi unutulmamalıdır. Çocukların seviyesine uygun olmayan programların izletilmemesine özen gösterilmelidir.

Toplum düzeninin bozulmaması, bireylerin yaşam kalitesinin artması, toplumun suç oranının artmamasında beden ve ruh sağlığı yerinde olan bireylerin yetişmesi büyük önem taşır. Saldırganlığın önlenmesi yetiştirilen bireylerin ruh sağlığı için gereklidir. Saldırganlığın önlenmesi için öncelikle nedenlerini tespit etmek sonrasında çözüm arayışına gitmek gerekir. Bu bağlamda yapılan araştırmalar incelenmelidir.

Saldırganlık İle İlişkili Kavramlar

Saldırganlıkla bir arada en sık ele alınan kavramlar arasında: şiddet, zorbalık, tahripçilik, düşmanlık ve kızgınlık-öfke gelmektedir (Yıldız, 2004). Bu çalışmada saldırganlık ile ilişkili şiddet, öfke, zorbalık ve suç kavramları ele alınmıştır.

Saldırganlık ve şiddet.

Saldırganlık denilince akla gelen ilk kavram şiddettir. Türk Dil Kurumu [TDK] şiddeti: Farklı düşüncede olan bireylere kaba kuvvet kullanma şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.com.tr). Şiddet her ne kadar saldırganlıkla eş anlamda kullanılsa da aslında farklı kavramlardır. Saldırganlık kavramı şiddet kavramına göre çok daha kapsamlıdır. Şiddette sadece kaba kuvvet uygulanırken, kaba kuvvet uygulanmadan da saldırganlık söz konusu olabilir. Şiddet kavramında sadece fiziksel saldırganlık, kaba kuvvet söz konusudur.

Yıldız (2004), çalışmasını saldırganlık üzerine yapmasına karşın, şiddet kavramını sık sık kullanmıştır. Şiddet kavramını; fiziksel saldırıyı da içeren, olumsuz duyguların yoğun olarak yer aldığı durumlar olarak tanımlamıştır..

Saldırganlık, birçok kavramı da içine alan bir davranış şekli olduğu için şiddet kavramı ile karıştırılmaktadır. Şiddeti, bir hareketin, bir kuvvetin veya gücün değerlendirilmesi, sert davranmak, kaba kuvvete başvurmak şeklinde tanımlamıştır. Tanımda da görüldüğü gibi saldırganlık, şiddete göre daha kapsamlı ve genel bir kavramdır. (Acet'ten akt. Şahin ve Korkut Owen, 2009). Araştırmacı lise öğrencilerin saldırganlık düzeyleri üzerine yaptığı çalışmada, araştırma konusunun saldırganlık olmasına karşın, saldırganlık yanında şiddet kavramını da açıklamıştır.

Şiddet karşısındaki varlığa zarar vermeyi amaçlar. Saldırganlık kavramı ile ilişkili fakat aynı kavramlar değildir. Şiddet diğer davranışlar gibi öğrenilebilen davranışlardır. Birey şiddeti ailesinden, çevresinden, arkadaşlarından ve televizyondan öğrenebilir. Çocuğun sorunlarını çözmede şiddeti kullanmamaları için çocuğun yanında bu davranışlardan kaçınmak gerekir.

Saldırganlık ve zorbalık.

Saldırganlık ile ilişkili diğer bir kavram ise zorbalıktır. Türk Dil Kurumu zorba kelimesini, güçlü olanın hükmü altındakilere davranış özgürlüğü ve söz hakkı tanımayan kişi olarak tanımlamıştır. Zorbaca davranışta bulunmayı ise zorbalık olarak tanımlamıştır. Zorbalığın temelinde de saldırganlık yatar. Başka birine zorbalık yapan kimse de saldırgan davranışlarda bulunmuş demektir.

Yıldız (2004), ebeveyn tutumları ve saldırganlık konulu çalışmasında saldırganlığı, bir hedefe yönelik gerçekleştirilen, sonunda yaralanma hatta ölüme neden olan, bireyi ve toplumu olumsuz etkileyen tehdit eden davranışlar olarak tanımlamıştır. Saldırganlık ile beraber sıklıkla ele alınan kavramlardan birinin zorbalık olduğunu belirtmiştir. Zorbalığı ise bilerek ve istenerek yapılan, kurbanın kendini koruyamadığı, sürekli olan ve aşağılanmayı içeren eylemler olarak tanımlamıştır. Olweus (1995) da diğer çalışmalara paralel olarak; saldırganlık, şiddet ve zorbalık kavramlarının birbirleriyle ilişkili olduğu ve zorbalığın saldırganlığın bir formu olduğu görüşündedir.

Peker ve Gültekin (2014), çalışmasında okul dönemi çocukların birbiriyle olan iletişimi ve etkileşiminin çocuğun psiko-sosyal gelişimi ve sosyalleşmesi için önemli olduğunu vurgulamıştır. Okul çocukların birbirleriyle sürekli etkileşim ve iletişimde olduğu bir yerdir. Fakat bu durum bazen olumsuz sonuçlarda doğurabilmektedir. İletişim içinde olan

bazı öğrenciler kendilerinden daha zayıf buldukları kişilere, onların istemediği şekilde davranabilirler. Bu duruma akran zorbalığı denebilir. Akran zorbalığı bireylerin okul hayatları boyunca karşı karşıya geldikleri durumdur. Bu durum bireylerin gelişimlerini olumsuz etkilemektedir.

Zorbalık güçlü olanın, kendinden daha güçsüz gördüğü bireye psikolojik ya da fizyolojik olarak zarar vermesidir. Zorbalık konusunda da ailenin tutumu çok önemlidir. Zorbalık yapan anne-babanın çocukları da zorbalığı ilk aileden öğrenmiş olurlar. Zorbalık okullarda sıkça karşılaşılan davranış sorunudur. Okullar tarafından zorbalığa karşı önlemler alınmalıdır. Zorbalık konusunda aileler ve öğrenciler bilinçlendirilmelidir. Zorbalık yapan öğrenciye neden zorbalık yapmaması gerektiği, zorbalığa uğrayan kişiye de, bu durumda neler yapılması gerektiği anlatılmalıdır. Bu konuda ailelere de eğitim verilebilir. Okullarda zorbalığa uğrayan bireyler bunun izlerini hayatının diğer dönemlerinde de taşıyabilir. Sağlıklı bireyler yetiştirebilmek için zorbalığın önlenmesi gerekir.

Saldırganlık ve öfke.

Saldırganlıkla ilişkili fakat eş anlamlı olmayan diğer bir kavram ise öfkedir. Öfke kavramının anlamına bakacak olursak; Çelenk (2010), öfkeyi; bazı durumlara karşı verilen tepki olarak tanımlamıştır. Bu durumları ise bazı istekler, bireyin karşılaşmak istemediği sonuçlar ve boşa çıkan beklentiler olarak aktarmıştır. Ayrıca Çelenk (2010), öfkenin olağan bir duygu olduğunu, doğru bir şekilde ortaya konduğunda iletişim için sağlıklı bir durum olduğunu vurgulamıştır. Fakat kontrol edilemediğinde ise öfkenin saldırganlığa neden olabileceğini ifade etmiştir.

Karataş (2008), çalışmasında lise öğrencilerinde saldırganlık ve öfke kavramlarını irdelemiştir. Çalışmasında saldırganlık ile öfke arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öfke kontrolü ve saldırganlık arasında da negatif ilişkinin olduğunu saptamıştır. Bireyin öfke kontrolü arttıkça saldırganlık düzeyleri azaldığı sonucuna varmıştır. Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren çocuklar öfke kontrolü konusunda bilinçlendirilmelidir.

Kaymak Özmen (2004), yaptıkları çalışmada öfkenin ve saldırganlığın aile içinde kontrol altına alınması gerektiğini dile getirmişlerdir. Kontrol altına alınmayan durumlar çocuk ve ailesi için geri dönüşü zor olan problemlere neden olabilir. Saldırgan davranışların sonuçları olumsuz durumlardır. Öfke ise herkesin zaman zaman yaşayabileceği fakat kontrol altına alınması gereken bir duygudur. Bu nedenle saldırgan davranışlar ortadan kaldırılması, öfke duygusu da kontrol altına alınmalıdır. Bunların olabilmesinde aileye büyük görev düşmektedir. Anne baba hem kendi aralarında hem de çocuklarıyla iletişimde temel iletişim

becerilerini kullanabilmelidir. Böylece öfkeyle ve saldırganlık sorunlarının üstesinden gelebilmelidirler. Öfke denetimi ve saldırganlık davranışının ortadan kaldırılması ile ilgili eğitim kurumlarında eğitim verilmelidir.

Saldırganlık öfkenin ifade biçimlerinden biridir de diyebiliriz. Saldırganlık öfkenin belirtme şekillerinden biri olup, en önemlilerindendir (Balkaya ve Şahin, 2003). İnsanlar öfkelerini değişik şekillerde gösterirler. Bazı bireyler öfkelenildiğinde ağlar, bazıları çevresindekilere saldırgan tutum gösterirken bazıları tepkisiz kalırlar. Bu yönüyle de saldırganlık ve öfke duygusu birbirinden ayrılırlar. Fakat birbirinden tamamen ayrı kavramlar değildirler. Öfke doğru şekilde ifade edildiğinde gayet doğal bir duygudur. Bir bireyin hiçbir şeye öfkelenmemesi mümkün değildir. Önemli olan öfkelenmemek değil öfkeyi doğru bir biçimde ifade edebilmektir. Öfke kontrolü ailede başlamaktadır. Bu nedenle öncelikle ebeveynlere öfke kontrolü konusunda eğitimler verilebilir. Yine eğitimi almış öğretmenler eğitimci ilkokuldan hatta okul öncesinden itibaren çocuklara öfke kontrolü konusunda neler yapabilecekleri anlatılabilir.

Donat Bacioğlu ve Özdemir (2012), son dönemlerde toplumun hassasiyetini arttırmak için medyada kamu spotları yayınlanmakta olduğunu, öfke denetimi ile ilgili kamu spotlarına da yer verilebileceği, yapılan çalışmalar incelenerek, saldırganlığı ve şiddeti önleme, öfke denetimi ile ilgili danışmanlıklar oluşturulabileceği önerilerinde bulunmuşlardır. Bireylerin öfke denetimi kazanması toplum için de son derece önemlidir. Yaptıkları çalışmada öfke ile saldırganlık arasında anlamlı ilişki saptanmıştır.

Saldırganlık ve suç.

Türk Dil Kurumu [TDK] suç kavramını; “yasalara aykırı davranış, cürüm” olarak tanımlanmıştır (www.tdk.com.tr). Suç ve saldırganlık birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Bütün suçlar saldırganlık davranışı sonucu oluşmamıştır, fakat bazı saldırganlık davranışları suç olarak nitelendirilir.

Yörükoğlu (2002), saldırgan davranışlar ortaya koyan bireyler, başka durumlarla birlikte suça yatkınlık özellikleri kazanabileceklerini ifade etmiştir (s.347, 348).Saldırganlık eyleminin suç sayılabilmesi için fiziksel saldırganlık olması gerektiği düşünülse de bazen sözlü saldırganlıklar da suç kapsamına girmektedir. Toplumda suç ve suçlu oranını azaltmak için saldırganlığı da davranış ortaya çıkmadan engellemek gerekir.

Saldırganlık Kuramları

Saldırganlık eylemi birçok bilim insanı ve araştırmacının ilgisini çekmiştir. Araştırmacılar saldırganlık eyleminin kaynağını ve nasıl çözülmesi gerektiği konusunda araştırmalar yapmıştır ve bunun neticesinde ortaya saldırganlıkla ilgili kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlardan bazıları anlatılmaya çalışılmıştır.

Psikanalitik kuram.

Psikanalitik kuramın kurucusu Freud'a göre davranışın temelinde fizyolojik bir takım mekanizmalar vardır. Bu yüzden Freud'un kuramı biyolojik bir psikoloji kuramıdır. Kurama göre kişilik yapısı üç ana sistemden oluşmaktadır. Bunlar id, ego ve süperegodur. İd kişiliğin temel soyut sistemidir. İd, gerçek ruhsal varlık olup kişiliğin doğuştan varolan bölümüdür. Yeme, içme, teneffüs, türünün devamlılığını sürdürme işlevleri arasındadır. Böylece bağımlılık isteklerinin, saldırganlık ve kaçma eğilimlerinin ve cinselliğin ilk dürtüleridir (Ersanlı & Uzman, 2007, s.96-97).

Doğan (2008), psikanalitik kuramın en bilinen savunucusu Freud'dur. Freud'a göre insanın iki temel içgüdü vardır; cinsellik ve saldırganlık. Saldırganlık doğuştan gelen bir davranıştır. İçgüdü kuramının başta gelen temsilcisi Freud' a göre hayat (*eros*) ve ölüm (*thanatos*) insanlardaki iki temel içgüdüdür. *Eros*, hayatı devam ettirici tüm olumlu içgüdüleri, *Thanatos* ise organizmanın, kendini yok etmeye yönelen ölüm isteğinin olduğunu açıklamaktadır. Hayat dürtüsünün en önemli türevi cinsellik, ölüm içgüdüünün en önemli türevi ise yıkıcılık ve saldırganlıktır.

Yine psikanalitik kurama bağlı olarak Fromm, insandaki saldırganlığın her zaman zararlı olamayacağını savunur. Fromm, canlıların kendilerini korumaya yönelik dürtüsel olarak doğalarında barındırdıkları saldırganlığı zararsız saldırganlık olarak nitelendirirken karaktere yerleşmiş ve insan arzularının bir sonucu olan saldırganlığın zarar verici boyutlara ulaştığını düşünmektedir. Böylesi tehlikeli saldırganlıkların öç ya da haz almaya yönelik sadistik (başkaları üzerinde kontrol sahibi olma arzusu) ya da mazoşist (başkalarının egemenliği altına girme arzusu) formlarda görülebileceğini belirtmektedir (Ayhan'dan akt. Yasankul, 2007).

Eroğlu (2009), insanlar saldırganlığın nedenleri çeşitli görüşlerle açıklamaya çalışmıştır. Bu konuda birçok görüş vardır. En önce ortaya atılan görüş ise saldırganlık davranışının insanların biyolojik yapısında bulunduğunu savunan görüştür. Saldırganlık davranışının insanın biyolojiyle ilgili olduğunu savunanların başında gelen, en önemli isim ise Freud'dur. Başka bir yaklaşım ise saldırganlığın doğuştan geldiğini savunan etiyolojiye

dayanan yaklaşımdır. Etiyologların çoğu saldırganlığın doğuştan geldiğini ve hayvanların hayatını devam ettirmesinde etkisi olan bir davranış olduğunu savunurlar. Hayvanlardaki saldırganlıkla, insanlardaki saldırganlığın farklı olduğunu savunmuşlardır. İnsanlardaki saldırganlıkta doğuştan gelen özelliklerin yanı sıra öğrenme de etkilidir.

Sosyal öğrenme kuramı.

Sosyal Öğrenme Kuramı savunucuları saldırganlığının tek nedeninin içgüdüsel olamayacağını savunurlar. Saldırganlığın diğer davranışlar gibi sonradan öğrenilip eyleme dönüştüğünü savunurlar. Sosyal öğrenme kuramının savunucularının en bilinen ismi Bandura'dır. Eroğlu (2011), Bandura ve arkadaşları saldırganlığın sonradan öğrenildiğine dair çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda ortaya atılan kuram sosyal öğrenme kuramıdır. Bu kuramın savunucuları saldırganlığın insanda doğuştan var olmadığını toplumsallaşma sonucunda öğrenilerek ortaya çıkan bir davranış olduğunu belirtmişlerdir.

Portakal (2005), bir çocuğun yaramaz ve saldırgan olmaması için etrafındaki bireylerin öncelikle kendi huysuz davranışlarının kontrol altına alınması ve çocuğa sert davranılmaması gerektiğini belirtmiştir (s.168).

Sosyal öğrenme kuramı diğer kuramlardan ayıran özelliklerden biri, saldırganlığı düşmanca ve incitme amacıyla yapılan bir davranış olarak değil, amaca yönelik araçsal davranış olarak görmesidir. Bu kuramın önemli özelliklerinden bir diğeri ise saldırganlıkla ilgili olarak diğer kuramlarla kıyaslandığında davranışların kazanılmasında bireyin daha aktif bir rol oynadığını kabul etmesidir. Bu kuram yoğun duygular sonucu meydana gelen saldırgan davranışların çevresel pekiştirmelere bağlı olarak değiştirilip kontrol altına alınabileceğine dikkat çeker. Bireyler yoğun duyguların sonucu saldırganlık yerine daha olumlu davranışlar da öğrenebilirler. Bu kuram, bireyin sorunlar karşısında saldırgan davranışlar yerine daha olumlu basa çıkma yollarının öğrenilebileceğini savunmaktadır. Böylece sosyal öğrenme kuramının, temelde saldırganlığı, pekiştirme ve model alma süreçlerine dayalı olan öğrenilmiş davranış olarak gördüğü açığa çıkmaktadır (Tiryaki'den akt. Omay, 2008).

Engellenme-saldırganlık kuramı.

Saldırganlığın kaynağını bulmaya yönelik ortaya atılan bu kuramın temsilcisi John Dollard'dır. Psikanalitik kuramdan etkilenmiştir. Bireyin saldırgan davranışlar göstermesinin nedenini engellenmek olarak görmektedir. Kişinin engellendiği zaman saldırganlık eyleminde bulunacağını savunmaktadır.

Özgüven (2010), engellenme kuramına göre, saldırganlığın ortaya çıkmasına neden olan unsur engellenmedir. Kişi bir şey yapmak istediği zaman engellendiğinde istediği amaca

ulaşamamak bireydeki saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olur (s. 304). Portakal (2005) ise çocuğun hareketlerinin engellenmemesi gerektiğini belirtmiş, çocuğun rahat hareket edebilmesi için uygun ortam hazırlanması gerektiğini savunmuştur. Böylelikle ocuğun saldırganlık içgüdülerinin oyun ve arkadaşlarıyla doyurabileceğin söylemiştir (s. 168).

Kurama göre bireylerin saldırgan davranış göstermesinin temelinde engellenme duygusu yatmaktadır. Engellenen bireyler engellenme duygusu sonucunda tepki gösterir. Bu tepki ise çoğu kez saldırgan davranışlardır.

Biyolojik kuram.

Omay (2008), çalışmasında biyolojik kuramda saldırganlığın nedeninin beyindeki bazı yapılarla açıklanmaya çalışıldığını belirtmiştir. Sadece saldırgan davranışlarımız değil tüm davranışlarımızın altında merkezi sinir sistemi ve beyin olduğunu savunmaktadır. Bu alandaki çalışmalar *nörotransmitter* olan *seratoninde*, hormon olan *androjende*, erkeklerde varolan Y kromozomunda, *hipotalamus*, *mesansafalon*, *amigdala* gibi beyin yapılarında ve genetik etkenlerde yoğunlaşmıştır.

Biyolojik temelli kuramlar, saldırganlığın nedenlerini; merkezi sinir sistemi başta olmak üzere, endokrin sisteminin işleyişinde meydana gelen aksaklıklardan kaynaklandığını ne sürmektedir (Gökbüzoğlu, 2008).

Erdoğdu (2010), saldırganlığı, psikolojik ya da fiziksel olarak isteyerek başka bir insana zarar vermeyi amaçlayan davranışların hepsi olarak tanımlamıştır. İnsanda saldırganlık eğilimin olmasının saldırganlık davranışını kesinlikle ortaya çıkarmayacağını fakat bu durumun her zaman diğer bireyler için bir tehdit olduğu görüşündedir. Bu sebeple saldırgan davranışları araştırmadan önce saldırganlık eğilimlerinin ve eğilimlerin nedenlerini incelemenin önemli olduğunu savunmuştur.

İlköğretim Dönemi ocuklarının Gelişim zellikleri

Türkiye’de çocuklar ailenin de isteğiyle 60 aylık olunca okula başlayabiliyorlar. Fakat genel olarak eğitim kuramcıları ocuk gelişimini bölümlere ayırırken 7-12 yaş olarak belirlemişlerdir. Bu dönem ilköğretim ağı diğer bir adıyla son çocukluk dönemi olarak adlandırılır. İlköğretim dönemi çocuğun temel eğitim aldığı dönemdir. İlköğretim dönemi çocuklarda saldırganlığı önlemek için çocuğun yaş özelliklerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada bu dönemde çocuğun gelişim özelliklerine kısaca yer verilmiştir. Saldırganlık gibi bir davranış sorununun ortaya çıkmadan engellenebilmesi, önlemler alınabilmesi içinde, çocuğun gelişim döneminin özelliklerini bilmek gereklidir.

Okul çağı, çocuğun aile yuvasından çıkıp, dış dünyaya açıldığı, toplumsal çevreye iyice karıştığı çağdır, ilkokul yıllarım içine alan bu dönem, erginliğin ilk belirtilerinin başladığı 12. yaşta son bulur. Ruhsal gelişmesi yolunda giden bir okul çocuğunda cinsel kimlik iyice belirmiştir. Kızlar kız özelliklerini, erkekler erkek özelliklerini, anababa ile özdeşim sonucu kazanmışlardır. Çocukta iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış seçme yeteneği, yani üst benlik gelişmiştir (Yörükoğlu, 2002, s. 75).

Yavuz (2007), okul dönemini; çocuğun ailesinden ayrılıp, başka bir çevreye sahip olduğu, toplumsallaştığı dönem olarak tanımlamıştır. Bu dönemi ilkokul dönemi olarak açıkladığı bu dönemin on iki yaşında sona erdiğini belirtmiştir. Bu döneme gelmeden çocukların anne ve babalarından özdeşim kurarak cinsiyet özelliklerini kazandığını, benlik özelliklerinin geliştiğini, bağımlılığın azaldığını belirtmiştir. Çocuk bu dönemde tüm gününü annesinden ayrı başka bir çevrede geçirebileceğini belirtmiştir.

Gürpınar Akan (2001), bireylerde ortaya çıkan birçok problemin, psikolojik sorunun çocukluktan geldiğinin düşünüldüğünü belirtmişlerdir. Bu sebeple çocuğun doğasını ve çocuğun gelişim özelliklerini iyi bilmek gerektiğini, çocuklukta görülen sorunların çözülmesi durumunda ileriki yaşlarda oluşabilecek birçok ruhsal bozuklukların engellenebileceğini savunmuşlardır. Gelişim tek yönlü değildir. Birey yaşamı boyunca sadece fiziksel değişime uğramaz. Bu çalışmada gelişim özellikleri değişik yönlerden kısaca ele alınmaya çalışılmıştır.

Bedensel gelişim; okul çağı döneminde çocuk öz bakımını kendi yapabilir, kaba ve ince motor becerileri gelişmiştir, önceki dönem ya da ergenlik dönemi kadar olmasa da gelişimi devam etmektedir. Bu dönem de erkekler kızlardan daha iridirler. Gelişim evrelere ayrıldığında, kaynaklara göre ilköğretim beşinci sınıfa denk gelen dönem adı son çocukluk dönemidir. Ersanlı ve Uzman (2007), bu dönemde çocukların okula başladığı, çocuğun silesinden ayrılarak başka bir çevreye girdiğini ve bu okul çevresinin çocuk için çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çocuğun hala bu dönemde soyut düşünemediğini belirtmişlerdir (s. 49). Bilişsel gelişim; bu döneme Piaget somut işlemler dönemi adını vermiştir. Bu dönemde çocuk soyut düşünemez. Gürpınar Akan (2001), okul dönemindeki çocukların bilişsel açıdan kendi başarı ve başarısızlıklarını değerlendirebilecek olgunlukta olduğunu belirtmişlerdir. Başarıyı tatmış, özgüveni yüksek çocukların çabaları ile başarıları arasında ilişki kurabildiklerini, özgüvenleri düşük öğrenilmiş çaresizliği kabullenmiş çocukların ise kendi başarımlarını yordayamaz durumda olduklarını dile getirmişlerdir.

Psikoseksüel gelişim; Freud'un örtülü dönem olarak adlandırdığı dönemdir. Bu dönemde cinsel dürtüler durgunluk kazanmıştır. Çocuklar hemcinsleriyle oyun oynamaktan, zaman geçirmekten hoşlanırlar. Dönem, kendilerini, kendi cinsinden ve karşı cinsten, bireyleri

tanımaya devam ettiği ve sosyal, cinsel rollerin pekiştirilmeye başladığı dönem olarak değerlendirilmektedir. Dönemin başarılı bir şekilde atlatılamadığı dönemde çocuk enerjisini öğrenme ve beceriye yöneltmez (Ersanlı & Uzman, 2007, s. 101).

Psikososyal gelişim; Aslında çocuğun sosyal gelişimi için atılan en büyük adımlardan biridir okula başlama. Bu dönemde sosyallik, arkadaş çevresi büyük önem taşımaktadır. Çocuğun arkadaşlarından sosyal destek algılaması bu dönemde başlar. İlk defa okula giden çocuktan bazı zihinsel ve sosyal becerileri kazanmış olması beklenir. Çocuk beklentilerin farkındadır ve okuldaki başarısı çocuğun ve çevresindekilerin istediğine uyarsa çocuk kendisini başarılı, uymazsa başarısız hisseder.

Çalışma, öğrencinin okulda öğrenmesi gereken bilgi ve becerileri elde etmesi için gereken çabayı ifade eder; Aşağılık duygusu, çocuğun başarılı olmadığı zaman kendisini nasıl algılayacağını belirtir (Yavuz, 2007). Fidan (2016) ,yaptığı araştırmada spor yapan bireylerin saldırganlık eğilimlerinin, spor yapmayan öğrencilere göre daha düşük olduğunu saptamıştır. İlkokul dönemi çocukları oyuna çok düşkündür. Oyun onlar için vazgeçilmez etkinliklerdir. Öğrenciler çeşitli spor dallarına yönlendirilerek, onlarla oyun süresi, kalitesi arttırılarak saldırganlık eğilimleri azaltılabilir.

Özbay (2017), araştırmasında geleneksel oyunların ve hazırlanan öfke denetimi programının ilkokul öğrencileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda geleneksel oyunlar ve hayal kahramanlarının öğrenciler üzerinde olumlu etkisi saptanmıştır. Programa tabii tutulan öğrenciler öfke kontrolü ve öfkeyle başa çıkma yöntemlerini kullanma becerileri üzerinde etkili olduğu görölmüştür. Öfkeyle başa çıkabilen bireyler öfkeye dayalı saldırgan davranışlar göstermeyeceklerdir.

Yukarıda anlatılan ilkokul dönemi çocuğunun gelişim özellikleri ve Yavuz (2007), Fidan (2006) ve Özbay (2017)'ın çalışmaları, ifadeleri dikkate alındığında çocuğa kendini gelişim özelliğine göre ifade etme şekli sunulursa çocuğun istenmeyen davranışları da azalacaktır. Beşinci sınıf öğrencileri oyun çağındadır. Yeteri kadar oyunla, sporla iç içe olan çocuğun istenmeyen davranışlar sergilememesi olağandır.

İlköğretim Öğrencileri ve Saldırganlık

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı istatistiki verilerine göre Türkiye'de 11.250.252 özel ve devlet okullarında eğitim öğretim gören ilköğretim öğrencisi, bulunmaktadır (sgb.meb.gov.tr). Öğrenciler zamanlarının kayda değer bir kısmını okulda geçirmektedir. Okulda zamanlarını geçirip eğitimlerini alırken

maalesef bazen saldırgan tutumlarla karşı karşıya gelirken bazen saldırgan davranışlarda bulunabiliyorlar.

Şahin (2004), ilköğretim dönemi çocukları saldırganlık davranışlarını önceki döneme göre daha fazla sergilediğini, saldırgan davranışların birçok kişi için sorun olduğunu savunmuştur. Saldırganlığın nedenini ise çocuğun yaşadığı çatışmaların ve engellenmelerin sonucu olduğunu ya da sonradan öğrenilmiş bir davranış olduğunu, çocuğun arkadaşlarını model alarak saldırgan davranışlar sergilediklerini savunmuştur. Son dönemlerde, Türkiye’de saldırganlığın azaltılmasına yönelik öfke denetim programlarının etkililiğini ele alan çalışmalar yapılmıştır. Şahin (2004), yaptığı araştırmada 10-11 yaşlarında ilköğretimde eğitim alan öğrencilerin, saldırganlıklarını azaltmaya yönelik öfke denetimi programının etkililiğini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Yeşilyaprak (2000), Havhighurst, Erikson, Freud ve Piaget, gibi gelişim kuramcılarının çocukluk dönemine dikkat çektiklerini belirtmişlerdir. Çocukluk çağında sağlıklı ve uygun bir öğrenme alanı verilmesi, çocuğun fiziksel zihinsel, psikolojik ve sosyal alanda önemli olduğunu savunmuştur (s. 43).

Donat Bacioğlu ve Özdemir (2012), “İlköğretim öğrencilerinin saldırganlık davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkileri”ni araştırmışlardır. Araştırma sonucunda saldırganlık davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasında anlamlı sonuçlar bulmuşlardır. Bu çalışmada araştırmacılar ilköğretim döneminde saldırgan davranışlar sergileyebileceği erken müdahale ve önleme programlarının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Saldırganlığın önlenbilmesi için saldırganlık nedenlerini ortaya koymak oldukça önemlidir. Birçok araştırmacı ilkokul öğrencilerinin saldırganlık nedenlerini saptamaya yönelik araştırma yapmıştır. Cinsiyet, sosyal destek, aile, yaş gibi faktörlerin saldırgan davranışlara etkisinin olup olmadığı birçok araştırmacının araştırma konusu olmuştur. Araştırmacılar tarafından ortaya konan bazı nedenler açıklanmaya çalışılmıştır.

Saldırganlık-cinsiyet ilişkisi.

İlkokul öğrencilerinin gösterdiği saldırgan tavırların cinsiyetle ilişkili olup olmadığını araştıran birçok tez ortaya atılmış ve araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan bazıları cinsiyet faktörünün etkili olmadığı sonucuna varırken bazıları cinsiyet-saldırganlık arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır.

Yaptıkları araştırmada Donat Bacioğlu ve Özdemir (2012), cinsiyet ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Araştırmaya göre erkek çocuklar, kız çocuklarına

göre daha fazla saldırgan tutumlar sergilemişlerdir. Bunun kaynağı da şöyle açıklanmıştır; erkek çocuklarının daha fazla saldırgan davranışları sergilemesinde, erkek çocuklarının yetiştirilme tarzı ile ilgilidir. Ailede erkek çocuklarının bu tür davranışlara özendirilmesi erkeklerin saldırganlığa daha fazla yatkın olmasına neden olmuştur. Erkeklerin saldırganlık davranışlarının azaltılması yok edilmesi için, çocuklara örnek olabilecek rol modellerin gösterilmesi ya da çocukları sportif ve sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi etkili olabilir.

Buss (1961) yapılan deneysel çalışmada erkeklerin kadınlardan daha saldırgan tutum sergilediklerini belirtmiştir. Yapılan karşılaştırma sonucunda; erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının kızlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (Buss'tan akt. Efilti, 2006).

Mutluoğlu ve Bulut (2010), yaptıkları araştırmada cinsiyet ve saldırganlık arasında anlamlı farklılık bulmuş ve yine erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla saldırgan tutum sergilediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmanın sonucunda ilkökul beşinci sınıf çocuklarının saldırganlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Erkek öğrencilerin saldırganlık seviyelerinin kız çocukların saldırganlık seviyelerinden daha fazla olduğu bulmuşlardır.

Bjorkqvist, Lagerspetz ve Kaukiainen (1992), saldırganlık davranışındaki cinsiyet farklılıkları araştırmışlar ve erkeklerin kızlardan daha fazla fiziksel saldırganlık gösterdiğini, kızların da erkeklere göre daha fazla dolaylı saldırganlık davranışı gösterdiğini ortaya çıkarmışlardır (Bjorkqvist, Lagerspetz & Kaukiainen'den akt. Kılıçarslan, 2009). Yine Omay (2008), Sezer, Kolaç ve Erol (2013), yaptıkları araştırmalarda cinsiyetin, saldırganlık düzeyinde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Uz Baş, Öz ve Topçu Kabasakal (2010), araştırmalarında ilkökul öğrencilerinde saldırgan davranışların oldukça fazla olduğunu, bu saldırgan davranışların kızlara oranla erkek öğrenciler arasında daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Cinsiyetle saldırganlık arasında anlamlı fark bulan araştırmaların aksine; Durak (2006), Gökbüzoğlu (2008) ve Güçkıran (2008) gibi araştırmacılar saldırganlık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı fark olmadığını araştırmalarında bulmuşlardır. Yine Dilekmen vd. (2011), yaptıkları çalışmada öğrencilerin cinsiyetleri ile saldırgan davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Mutluoğlu ve Bulut (2010), erkek öğrencilerinin saldırgan davranışlarının azaltılması ve daha sağlıklı davranışlar ortaya koyabilmeleri için sosyal beceri programları hazırlanabileceği önermişlerdir. Araştırma sonuçları göz önüne alındığında saldırganlığın önlenmesi konusunda erken önlem almanın önemi göz ardı edilmemelidir. Topluma uygun bir

şekilde özellikle erkek çocuklarının yetiştirilmesine, çocukları saldırgan davranışlara yönlendirmemeye dikkat edilmelidir. Eğitim hem ebeveynlere, hem erken yaşta çocuklara verilmelidir. Bu konuda okullarda sınıf öğretmenlerine ve okul rehber öğretmenlerine büyük iş düşmektedir. Bakanlık tarafından da öğretmenler eğitime tabii tutulmalıdır.

Saldırganlık ve anne-baba tutumları.

Tüm bireylerin karakterinin oluşmasında, davranışlarında anne ve babanın tutumlarının çok önemlidir. Kişinin anne ve babası aynı zamanda kişinin ilk öğretmenidir. Birey ilk önce anne ve babasını örnek alır. Bu nedenle bireyin saldırgan davranışlar sergilemesinde anne babanın etkisinin olup olmadığı araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu nedenle bu konuda birçok araştırma bulunmaktadır.

Yalçın (2007), saldırganlığın genel geçer, herkes tarafından kabul edilen bir tanımının olmadığı savunmuştur. Fakat basit bir tanımlamaya gitmiştir. Basit olarak saldırganlığı, başkalarına zarar veren davranış olarak tanımlamıştır. Birçok kuramın saldırganlığı açıklamaya çalıştığını, Freud'un insan davranışlarını cinsel ve saldırganlık içgüdülerin yönlendirdiğini, Bandura'nın ise saldırganlık davranışların ise sonradan öğrenildiğini görüşünü dile getirmişlerdir.

Eşitlikçi ve demokratik anne-baba tutumu, aşırı koruyucu ve müdahaleci anne-baba tutumu, aşırı otoriter ve baskıcı anne-baba tutumu olmak üzere üç temel çocuk yetiştirme tutumu olduğu söylenebilir (Gökbüzoğlu, 2008).

Yapılan çalışmalarda, anne babanın sergilediği tutumun çocuğun davranışlarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Saldırganlık davranışının sergilenmesinin önlenmesi içinde anne babanın tutumlarının demokratik olması gerektiği birçok araştırmada vurgulanmıştır. Bütün ailelerin çocuklarına karşı tutumları aynı değildir. Aile tutumları bireylerin davranışlarını kişiliklerini etkilemektedir. Alanyazın incelendiğinde karşımıza çeşitli anne-baba tutumları çıkmaktadır. Bunlardan en sıklıkla “otoriter”, “demokratik” ve “koruyucu” anne-baba tutumlarıdır.

Otoriter anne-baba tutumları.

Otoriter tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarına karşı katı kurallar dayatırlar. Disiplin onlar için çok önemlidir. Çocukların istekleri ise çok önemli değildir.

Özgüven (2010), otoriter bir tutum içinde olan ailelerin çocuklarına katı kurallar koymuş olduklarını ve bu katı kurallara çocuklarının aynen uymasını istediklerini belirtmiştir. Otoriter tutumda denetim yüksek, çocuğa karşı duyarlılık düşüktür. Otoriter anne baba

çocuğu sevgisini sadece çocuk istediğı davranışı sergiledikçe göstermektedir. Çocuğun istekleri önemsizdir (s. 211).

Otoriter tutumda ailede iletişim tek taraflıdır, çocuk fiziksel cezaya maruz kalır, cezalandırma korkusu vardır. Çocuğun duygu ve düşünceleri bastırılır. Ebeveyn duygusal açıdan katıdır ve esnek düşünmemektedir. Böyle ailelerde yetişen çocuklar; korkak, boyun eğen, otoriteden çekinen, kendinden istenenden fazlasını yerine getiren, otorite kalktığında isyankar, güçsüzler karşısında saldırgan olabilirler (Yıldız, 2004).

Çağdaş (2008), aşırı baskı altında tutulan çocukların daima içine kapanık, edilgin, korkak davranışlar sergilemediklerini bu çocuklardan bazılarının ise zarar verici, saldırgan davranışlar gösterdiklerini savunmuştur. Ayrıca aile tutumunu, çocuğa örnek olduğunu güçlü olanın güçsüz olanı ezeceğini öğreteceğini savunmuştur (s. 144).

Demokratik anne-baba tutumları.

Demokratik tutum sergileyen aile de herkesin isteğı önemlidir. Ortak tutum sergilerler. Böyle ailelerde yetişen çocukların özgüvenleri gelişmiştir. İnsanlara ve birbirlerine saygı duyarlar.

Demokratik aile tutumu, ana-babaların, çocukların ilgi ve gereksinimlerinin karşılanmasını ve aynı zamanda çocuklarının denetlenmesini amaçlayan bir tutumdur. Anne ve babalar çocuklarını destekleyen ve güven verici bir tutum içindedirler. Demokratik ailede yetişen çocuk; yapıcı, yaratıcı, kendine ve çevresine karşı hoşgörölü, kendine güveni yüksek davranışlarının sorumluluğunu alabilen bir kişilik geliştirir (Özgüven, 2010, s.212). Demokratik tutuma sahip anne babalar çocukları ayrı bir birey olarak görüp onlara değer verirler. Çocukları sorumluluk duygusunun ve bağımsız bir kişilik gelişiminin oluşması için teşvik ederler (Çınar, 2016).

Çağdaş (2008), demokratik tutumda çocuk anne babasından yeterli ilgi, şefkat ve sevgi gördüğünü belirtmiştir. Bu da çocuğun kendi benliğinde olumlu algılamalar gelişmesini ve ebeveynler ve çocuk arasında sağlıklı bir iletişim olmasını sağlar (s. 155).

Koruyucu anne-baba tutumları.

Aşırı koruyucu anne-babalar çocuklarına kendilerini yetersiz hissettirirler. Çocuklar tek başlarına bir şey yapamayacaklarını düşünürler. Ailelerine ya da başkalarına sürekli ihtiyaç duyarlar.

Bu tutumu gösteren ebeveynler müdahalecidir ve aşırı koruyucudur. Kararlar ebeveynler tarafından alınır. Girişimcilik ve bağımsızlık yoktur. Ana baba çocuğu için her

türlü fedakarlığı yapar. Bireyselleşme çabaları engellenir. Çocuklar ana-babanın uzantısı olarak görülebilir. Bu tür tutuma maruz kalan çocuklar özgüveni zayıf, sorumluluktan çekinen kişiler olabilir (Yıldız, 2004). Yapılan araştırmalarda anne-baba tutumlarının çocuğun saldırganlık davranışları üzerinde etkisinin olduğunu göstermektedir. Dilekmen vd. (2011), yaptığı araştırmada ailesini demokratik düşünenlerin saldırganlıkları, koruyucu düşünenlerden daha yüksek bulmuştur.

Alanyazın incelendiğinde anne baba tutumlarının çocuk davranışları üzerinde etkisini gösteren birçok çalışma vardır. Bu çalışmalara göre; demokratik ailelerde yetişen çocuklar anne-baba ve arkadaşları ile etkileşime açık, kendi kararlarını kendi verebilen, kendini ifade edebilen, zihinsel ve sosyal yönden daha yeterli ve akademik olarak daha başarılı bireyler olarak bulunmuştur. Otoriter ailelerde yetişen çocukların ise mutsuz, benlik saygıları ve özgüvenleri daha düşük, çekingen ve utangaç oldukları, arkadaş ilişkileri daha zayıf olduğu ve saldırgan davranışta bulunmaya eğilimli oldukları saptanmıştır (Sezer, Kolaç, Erol 2013).

Sezer vd. (2013), çalışmasında anne baba tutumları ile saldırganlığı çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Bu araştırmada ailesi otoriter olan öğrencilerin saldırganlık puanları, demokratik olanlardan anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuştur. Tuzgöl (2000) ise yapılan birçok araştırmaya karşın, katılımcılarının lise öğrencisi olduğu araştırmada ana-baba tutumları ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirtmiştir. Salırganlık ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı araştırmalar mevcut ise de çoğunlukla anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne-babanın çocuğun davranışlarına etki ettiğı açıkça görülmüştür. Otoriter tutum benimseyen ailelerde saldırganlık tutumu daha fazladır. Çocuk için aile tutumu çok önemlidir. Anne babanın ortak tutum benimsemeleri de çocuk için son derece önemlidir. Anne-baba çatışması içinde yetişen çocukta davranış bozuklukları meydana gelebilir.

Olumlu ebeveyn davranışları ve doğru yönlendirme ile saldırganlık dürtüsü; resim, müzik, spor vb. alanlara yönlendirilerek toplum tarafından onaylanan, kabul gören biçime dönüşmesine neden olabileceğı gibi reddedici, ilgisiz-kayıtsız veya aşırı-otoriter bir anlayış içeren hatalı ebeveyn davranışları ile sapan davranışa, anti sosyal eğilimlere hatta suça da dönüşebilmektedir (Yıldız, 2004).

Çocuk gelişiminde önemli rol oynayan annenin boşanma, ölüm, terk gibi çeşitli nedenlerle aileden ayrılması saldırgan davranışlar geliştirmesine neden olabilmektedir. Çocuk anne yoksunluğu olayına yaşına ve gelişim düzeyine göre farklı tepkiler gösterebilir. Okul öncesi dönemde yaşanan ayrılıklar sonucunda çocuk artık sevilmediğı ve istenilmediğı duygusuna kapılarak bu durumdan kendini sorumlu tutabilmekte ve savunma amacıyla

saldırgan davranışlar geliştirebilmektedir. Okul çağı çocukları ise ebeveynlerinden birinin ayrılığı ya da yeni bir ebeveynle tanışma durumuna, daha şiddetli tepki verebilmekte dolayısıyla çocuk da kaygı ve korku hali oluşmaktadır. Çocukların bu korku ve kaygılarına karşı benliklerini korumak amacıyla reddetme, karşıt tepki verme mekanizmaları kullandıkları bunun sonucu olarak da huysuz, hırçın, tedirgin ve saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Dizman & Gürsoy, 2005).

Sosyal Destek

Tüm bireyler için sosyal ilişkiler çok önemlidir. Bireyler yaşamlarını devam ettirmek için diğer bireyler ile iletişim ve etkileşim içindedir. Herkes davranışlarını sergilerken, düşüncelerini ifade ederken ya da hayatını devam ettirirken çevresindekilerden destek almaya ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçlar bazen onaylanmak bazen ise maddi destek şeklinde olabilir. Bu nedenle sosyal destek bireyler için önemli bir kavramdır. Sosyal destek, bireyin ihtiyaç duyduğu zamanlarda kendisine yakın hissettiği kişilerin yanında olmasıdır. Sosyal destek kavramı bireyin yaşamı için çok önemli olduğu için birçok araştırmacının araştırma konusu olmuştur.

Sosyal destek, insanların etrafından elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 1997). Sosyal destek, insanların yakın çevresinden yardım isteme ve başkalarının vereceği desteği kabul etmesiyle ilgilidir (Doğan, 2008). Kapıkıran ve Özgüngör (2009), sosyal desteğin insanların ruh sağlığını koruyucu ve fiziki sağlığını iyileştirici katkısının olduğunu destekleyen çalışmalar olduğuna araştırmalarında yer vermişlerdir.

Bireyin ailesi, arkadaşları, iş çevresi gibi unsurlar bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturur. Sosyal destek her birey için çok önemlidir. Sosyal destek kişinin davranışlarıyla ilişkilidir. Bireyler çevreden aldıkları tepkilerle davranışlarını değiştirebilirler. Bu nedenle bireyin sosyal destek kaynağı değişirse bireyin davranışları da bundan etkilenebilir.

Yıldırım (1997), yapılan çalışmalarda sosyal desteğin birey için çok önemli olduğu sonucuna ulaşıldığını vurgulamıştır. Sosyal destek kişinin, sosyal ve psikolojik problemler yaşamaması, yaşadığı problemleri çözmesi ve problemlerin çözümü için önemli bir kaynak olduğu görüşünü savunmuştur. Çalışmasında algılanan sosyal destek ölçeği geliştirmiştir..

Yardımcı ve Başbakkal (2008)'a göre kişinin yaşamının sorunlu taraflarıyla baş edebilmesinde, stresin negatif sonuçlarına direnç göstermesinde, diğer insanlarla olan sosyal ilişkilerde önemli olduğu düşünülmektedir. Çeçen (2008), yaptığı çalışmasında otoriter-baskıcı ve tutarsız ebeveynlerin çocuklarının aileden ve arkadaşlarından daha az destek algıladığını, eşitlikçi-demokratik ebeveynlerin çocuklarının ise daha fazla sosyal destek algılayarak kendilerini yalnız hissetmediklerini ifade etmiştir.

Kaner (2003), destek türlerini genel anlamda iki başlık altında toplanabileceğini belirtmiştir. Bunlar; duygusal destek ve araçsal destektir. Duygusal destek; kişinin özel sorunlarını ve özel konularını konuşup rahatlayabileceği destek türüdür. Yakın ilişki ve başkalarıyla birlikte olma ihtiyaçlarını tanımlar. Araçsal destek ise bilgisel ya da maddi destek olarak da tanımlanabilir. Bilgi vermek, tavsiyede bulunmak, parasal yardımda bulunmak araçsal destek türündendir.

Sosyal desteğin, cinsiyete göre değişip değişmediğini inceleyen araştırmacıların bazıları cinsiyetin sosyal desteği etkilemediği sonucuna ulaşırken (Şencan 2009), bazı araştırmacılar (Kaşıkçı, Çoban, Ünsal & Avşar, 2009), cinsiyetin sosyal destek düzeyini etkilediği sonucuna varmıştır.

Arkadaşlık kavramının gelişimine bakıldığında ilköğretim dönemi arkadaşlık kavramının önem kazandığı, bireyin dışa açıldığı, arkadaşlıkların kurulduğu ve geliştiği bir dönem olarak görülmektedir. Arkadaşlık kavramının önem kazandığı bu dönem, çocuğun ileriki yaşamındaki sosyal uyumu ve ruh sağlığına dönük tahminler yürütmek açısından önemli bir ölçüt olmuştur (Karadağ, 2007).

Sosyal destek ile ilişkili kavramlar.

Sosyal destek denilince akla gelen kavramlar; yalnızlık, kaygı gibi kavramlar akla gelmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda sosyal destek arttıkça bireyin hissettiği kaygı ve yalnızlık düzeyinin azaldığı sonucuna varılmıştır.

Sosyal destek ve yalnızlık.

Yalnızlık, bireyin kendini fiziksel ve ruhsal olarak tek başına hissetmesidir. Bu birey için zor bir süreçtir. Sosyal destek ile yalnızlık birbirleri ile ilişkili kavramlar olmasına karşın, kavramlar ters orantılıdır. Birey çevresinden destek aldıkça kendini yalnız hissetmeyecektir.

Yılmaz, Yılmaz ve Karaca (2008), sosyal destek ve yalnızlık ile ilgili yaptıkları çalışma sonucunda; öğrencilerin algılanan sosyal destek puanlarının yüksek, yalnızlık puanlarının ise düşük olduğu, algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça yalnızlık düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

Çeçen (2008), “öğrencilerin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi” adlı çalışmada yalnızlık ve sosyal destek düzeyinin birbiriyle anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu saptanmıştır. Cinsiyet ile yalnızlık ve sosyal destek arasında anlamlı ilişki ortaya konmazken anababa tutumları ile yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Sosyal destek ve kaygı.

Türk Dil Kurumu kaygıyı “üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa.” Olarak tanımlamıştır. Bireyler yaşamları boyunca sürekli bir şeyler için kaygılanırlar. Kaygı her insanda olabilecek, gayet doğal bir durumdur. Fakat kaygı düzeyi yüksek ve sürekli olması bir problemdir. Kaygı durumu ortadan kalmaz, bireyde sürekli bu düşünce hakim olursa bu bireyde davranış ve ruhsal bozukluğa neden olur. Bu durumun düzeltilmesi bireyin bu düşüncelerden sağlıklı bir şekilde sıyrılması gerekmektedir. Sosyal desteğin kaygı üzerinde olumlu etkisinin olduğuna dair araştırmalar mevcuttur.

Sosyal desteğin kaygı belirtileri olan bireylerin durumunun daha kötüye gitmesini engelleyip engellemediğini araştıran araştırmacılar 20 yıl süren bir araştırmada aynı kişilerle birkaç defa görüşerek sosyal desteğin kaygı seviyelerini ne şekilde etkilediğini incelemişler. Bir önceki yıl içerisinde iki ile altı stresli hayat olayı yaşamış olmalarına rağmen, güçlü sosyal desteğe sahip olan bireylerin psikosomatik belirtilerinin artma ihtimalinin daha düşük olduğunu gösteriyor. Buna karşılık zayıf bir sosyal destek sistemine sahip olan bireylerin kaygılarının daha kötüye gitme ihtimali daha yüksektir. Araştırmacılar bir veya daha fazla iyi arkadaş ve komşuya sahip olmak gibi iyi bir sosyal destek sisteminin, stresli hayat olaylarının etkilerini azalttığı, kaygının kötüye girmesini engellediği ve bu şekilde kişinin zihinsel sağlığını korumasına yardım ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Dalgard, Bjork ve Tambs’tan akt. Baltacı, 2010). Kaygı belirtileri olan birey çevresinden, sevdiklerinden aldığı destekle bu durumun üstesinden gelebilir.

Sosyal Destek Kuram ve Modelleri

Yıldırım (1997), sosyal destek ile Lewin’in Yaşam Alanı Kuramı’nı ilişkilendirmiştir. Bireyin yaşam alanının sadece sergilediği davranışlarla ilgili olgularla sınırlı olduğunu belirtmiştir. Bu olgularla çevreyi bireyi anlatanlar ve çevreyi anlatanlar iki ayrı grubu ayrılmaktadırlar. Lewin davranış tanımlarken çevre kavramına yer vermiştir. Bu çevre, fiziki çevreden farklı fakat onu da kapsayan psikolojik çevredir. Psikolojik çevre insanın davranışlarını etkiler. Lewin psikolojik çevrede var olan değişimi davranış olarak tanımlamıştır. Bu nedenle bireyin olumsuz olarak değerlendirilen davranışların ortadan kaldırılması için psikolojik çevreye etki edilmesi gerekmektedir.

Sosyal destek ile ilişkili diğer bir model ise Tampon Etkisi Modelidir. Bu modele göre stres oluşturan olgular olmadığı müddetçe, sosyal destek yoksunluğunun, sağlık ve kendini kötü hissetmeme üzerine negatif bir etkisi yoktur. Sosyal destek, yüksek seviyelerde stres oluşturan durumlarda bireyin uyum sağlamasını ve zorlu durumlarla başa çıkmasını

kolaylaştırarak ruh sağlığını korumaktadır. Sosyal destek yüksek seviyede stresli olanlarda, düşük seviyedekilere oranla daha kalıcı ve yararlı etki gösterir (Cohen ve Wills'ten akt. Ustabaş, 2011).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Bu bölümünde araştırmada izlenen araştırma yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılması planlanan araçlar ve toplanacak verilerin nasıl analiz edildiği ele alınmıştır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışma tarama modeliyle gerçekleştirilmiş betimsel bir çalışmadır. Karasar (2010), tarama modellerini, bir durumu betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlar olarak tanımlamıştır. Çalışmada var olan kavramlar; vaka, kişi, nesne ya da konu betimsel çalışmada tanımlanır.

Evren ve Örneklem

Çalışma evrenini Erzurum ili merkez ilçeleri Palandöken, Aziziye, Yakutiye ilçelerindeki tüm ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Çalışma örneklemindeki okullar seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Öğrenciler ise uygun/kazara örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Örnekleme yöntemi ile ilgili önemli kavramlardan biri, “seçkisizlik (randomization)”dır. Seçkisizlik (yansızlık), örneklemede temel alınan birimlerin örneklem için seçilme olasılıklarının eşit olmasını tanımlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2008, s. 72). Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan uygun örnekleme yöntemi zaman, para ve iş gücü kaybını önlemeyi amaç edinen yöntemdir (Büyüköztürk vd., s. 80).

Araştırma Erzurum ilinin merkez ilçeleri olan Yakutiye, Palandöken ve Aziziye ilçelerinin merkezlerinde bulunan ilköğretim okullarında yapılmıştır. Bu üç ilçede merkezlerde, toplam 85 ilköğretim okulu bulunmaktadır. 85 ilköğretim okulunda 10 tanesinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma yapılan okullar ekonomik seviyelerine ve özel-devlet okul olmalarına göre gruplara ayrılmıştır. Buna göre seçkisiz örnekleme yöntemi ile düşük, orta ve yüksek ekonomik seviyeye sahip üçer okul ve bir özel okul belirlenmiştir. Bu okullar; Kültür Kurumu İlköğretim Okulu, İMKB İnönü İlköğretim Okulu, Halitpaşa İlköğretim Okulu, Mehmetçik İlköğretim Okulu, Barbaros Hayrettin Paşa İlköğretim Okulu, Maksut Efendi İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, Fatih İlköğretim Okulu, Zübeyde Hanım

İlköğretim Okulu, Özel Güneş İlköğretim Okulu olarak belirlenmiştir. Bu okullardan 517 öğrenciyle çalışma yapılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Araştırmada saldırganlık ve sosyal destek ölçekleri kullanılmıştır. Şahin (2004) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan saldırganlık ölçeği ve geçerlik, güvenirlik çalışması Gökler (2007), tarafından yapılan çocuklar için sosyal destek değerlendirme ölçeği kullanılmıştır.

Saldırganlık ölçeği: Şahin (2004), araştırmasında çalışmasının kapsam geçerliğiyle ilgili olarak madde toplam korelasyon katsayılarının .33 ile .65 arasında değiştiğini yani ölçekteki her bir maddenin ölçeğin bütünüyle tutarlı olduğuna ulaşmıştır. Araştırmada ayırt edicilik özellikleri tetkik edilmiş ve tüm maddelerin istenen seviyede (.05) ayırt ettiği sonucuna ulaşmıştır. Ölçeğin; güvenirliği, iç tutarlık katsayısı, kararlılık düzeyi saptanmıştır. Araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .77 olduğu bulunmuş, kararlılık seviyesi test-tekrar-test yöntemiyle hesaplanarak korelasyon sayısı .71 ($p<.01$) hesaplanmıştır. Ölçek üçlü dereceleme ölçeği şeklinde düzenlenmiş olup, seçenekler “hep yaparım” “arasıra yaparım” ve “hiç yapmam” şeklinde oluşturulmuştur. “hep yaparım” 3, “arasıra yaparım” 2 ve “hiç yapmam” seçeneği 1 puan şeklinde puanlanmıştır. Ölçekte en düşük puan 13, en yüksek puan ise 39’dur.ölçekten yoplam saldırganlık puanı elde edilmektedir. Ölçekte bulunan toplam 18 maddeden; 5, 7, 10, 15 ve 17. maddeler puanlanmamaktadır, nötr maddelerdir. Ölçek değerlendirmesinde, grubun ortalamasının bir standart sapma üstünde puan alanlar saldırgan olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin, 10–11 yaşlardaki saldırganlık düzeylerini belirleyebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklar İçin Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği (Ç-SDDÖ): Dubow ve Ullman (1989) tarafından, çocukların aileleri, arkadaşları (yakın arkadaşlar ve sınıf arkadaşları) ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteğe ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve özgün adı 'Social Support Appraisals Scale for Children (APP)' olan ölçek, Cobb'un (1976) sosyal destek tanımını temel alan maddelerden oluşmaktadır. Maddeler çocuğun kendisini, içinde yer aldığı sosyal ağ tarafından ne derece sevilen, ilgi gösterilen, değer verilen ve kabul edilen biri olarak değerlendirdiğini ölçmektedir (Gökler, 2007). Araştırmacı ölçeği Türkçe formuna uyarlayarak faktör yapısı, geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Gökler (2007), çalışma için ölçekte yer alan maddelerin Türkçeye çevrildikten sonra, üç klinik psikolog tarafından özgün hali ile karşılaştırıldığını, düzeltmeler yapıldığını belirtmiştir.

Ç-SDDÖ’de toplamda 41 madde bulunmaktadır. Arkadaş desteği ile ilgili 19, aile desteği ile ilgili 12, öğretmen desteği ile ilgili 10 madde bulunmaktadır. çocuklar her maddeye beşli ölçek arasından seçerek yanıt vermektedirler. Puanlama “hiçbir zaman” 1, “nadiren (çok ender olarak)” 2, “bazen” 3, “çoğu zaman” 4 ve “her zaman” 5 şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 205’tir. Ölçekteki 1, 3, 4, 10, 13, 15, 17, 18, 22, 24, 25, 28, 30, 31, 33, 34, 37, 39 ve 41. maddeler ters kodlama gerektiren maddelerdir. Puan arttıkça çocuğun aldığı sosyal desteğin de arttığı bulgusu söylenebilir.

Gökler (2007), yaptığı analiz sonucunda ölçeğin maddeleri, toplam varyansın %40,22’ sini açıklayan üç faktör altında topladığını ve bu faktörlerden hiçbirine uymayan bir maddeyi ölçekten çıkardığını belirtmiştir. Ölçekteki maddelerin sahip olduğu faktörler ve faktör yükleri, 19 maddeden oluşan birinci faktör varyansın %14,83’ünden, 12 maddeden oluşan ikinci faktör %13,45’inden ve 10 maddeden oluşan üçüncü faktör varyansın %11,94’ünden sorumlu olduğu saptanmıştır.

Gökler (2007), yaptığı Ç-SDDÖ’yü Türkçe formunu uyarlama çalışmasında, ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .93 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin test tekrar test güvenirlik katsayısı bütün ölçek için .49 ($p < 0.01$) olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin tek tek bütün maddelerinin toplam puanla bağıntısını hesaplamak amacıyla madde-test korelasyonu yapılmıştır. Bunun sonucunda, maddelerin toplam puanla ilişkisinin .34 ile .64 arasında değiştiği saptanmıştır. Araştırma sonunda ölçeğin 9–12 yaşlarda çocuklara uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, , sosyo-ekonomik düzey, öğrenim gördüğü okul türü, anne-baba birliktelik durumundan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Süreç/Uygulama

Kullanılan Çocuklar İçin Sosyal Desteği Desteği Değerlendirme Ölçeği ve Saldırganlık Ölçeği için ölçekleri hazırlayan Hülya ŞAHİN ve Ilgın GÖKLER’den e-mail yoluyla izin alınmıştır. Kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Okullarda araştırma yapmak için önce Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır. Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan izin belgesi ile okullara gidilmiş ve okul idarelerinden izin alınarak uygulama yapılmıştır. Uygulama yapılmadan önce öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Veri Analizi

Veri analizinde SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde çalışmanın amaçları çerçevesinde aritmetik ortalama, t-testi ve Tek Yönlü Varyans analizi,

araştırmanın iki bağımlı değişkeni olan saldırganlık ile sosyal destek puanlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için ‘Pearson Korelasyon’ tekniği, ayrıca Mann Whitney U testi, LSD Post Hoc analizi uygulanmıştır.

Araştırmacının Rolü

Araştırmada kullanılan Çocuklar İçin Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu, Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izin alınarak Erzurum İli Aziziye, Yakutiye ve Palandöken ilçelerindeki farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip bölgelerdeki okullarda öğrenim gören 5.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Veri toplama araçları, öğrencilere araştırmacı tarafından açıklanarak uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde bulgular alt problemlere göre sırasıyla verilmiştir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Puan Ortalamaları İle Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkilerle İlgili Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları ile algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasındaki ilişkileri belirlemek amacı ile Pearson korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Puan Ortalamaları İle Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Korelasyon Katsayıları ve r değeri*

	Aileden algılanan sosyal destek	Arkadaştan algılanan sosyal destek	Öğretmenden algılanan sosyal destek	Algılanan toplam sosyal destek
Saldırganlık r	-.331	-.318	-.352	-.385
p	.000	.000	.000	.000
N	517	517	517	517

5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları ile aileden algıladıkları ($r = -.331$, $p = .000$); arkadaşlarından algıladıkları ($r = -.318$, $p = .000$); öğretmenlerinden algıladıkları ($r = -.352$, $p = .000$) sosyal destek puan ortalamaları ve algıladıkları toplam sosyal destek ($r = -.385$, $p = .000$) puan ortalamaları arasında negatif yönde oldukça anlamlı ilişkilerin olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, “5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları ile algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı ilişkiler vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Yapılan çalışmada da saldırganlık ve algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireyin algıladığı sosyal destek puanı arttıkça saldırganlık puanı düşmüştür. Gündoğan ve Sargın (2018), ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, bu araştırmaya paralel olarak, lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek puanı azaldıkça, saldırganlık puanı arttığı görülmüştür. Ustabaş (2011), sekizinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin sosyal destek düzeyi arttıkça saldırganlık puanının azaldığını belirtmiştir.

Yalçın (2007), araştırmasında aileden algılanan sosyal desteğin, bireyin saldırganlık eğilimini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Sosyal destek düzeyi azaldıkça saldırganlık düzeyinin arttığı sonucunu bulmuştur. Haskan Avcı ve Yıldırım (2014), yaptıkları çalışmada aile, arkadaş ve öğretmenlerden destek algılamaları düşük olan bireylerde şiddet eğiliminin daha yüksek olduğunu sağlamışlardır.

Yapılan çalışmada bireyin sosyal destek düzeyi arttıkça saldırganlık puanlarının azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal destek çocuklar için büyük önem taşımaktadırlar. Ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden destek gören birey olumsuz davranışlarla ilgi çekmek gibi bir çabaya çok fazla girmeyeceği varsayılırsa, çocuğun sosyal desteği arttıkça saldırgan davranışlarının azalacağı söylenebilir. Sosyal destek gören birey zaten ilgi gördüğünü düşünebilir. Yine arkadaşlarından sosyal destek gören çocuk onlara saldırgan davranışlarda bulunmayacağı için sosyal destek ile saldırganlık arasında negatif ilişki bulunduğu söylenebilir.

Sosyal Destek Puanlarının Saldırganlık Puanlarını Yordamasına İlişkin Bulgular Ve Yorum

Sosyal destek puanlarının Saldırganlık puanlarını yordama gücünü anlamak amacıyla basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 2. Sosyal Destek Puanlarının Saldırganlık Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Beta	t	p
Sabit	26,517	1,107		23,946	,000
Arkadaş	-,031	,015	-,113	-2,092	,037
Aile	-,074	,026	-,150	-2,811	,005
Öğretmen	-,101	,027	-,200	-3,739	,000
R=,395	R ² =,156				
F(3, 513)=31,558	p=,000				

Modelde otokorelasyon olup olmadığını anlamak için Durbin-Watson (D-W) testine bakılmıştır. D-W değeri 2,195 olarak bulunmuş modelde otokorelasyon olmadığı söylenebilir. Çoklu bağlantı sorunu için ise tolerans değerlerine bakılmış ve tüm tolerans değerlerinin (1-R²)’den büyük olduğu görülmüştür. Otokorelasyon ve çoklu bağlantı sorunlarının olmadığı görüldükten sonra analize devam edilmiştir.

Tablo incelendiğinde “Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Aileden Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Öğretmenlerden Algılanan Sosyal Destek Boyutu” değişkenleri öğrencilerin Saldırganlık değişkeni ile anlamlı bir ilişki vermektedir (R=.395,

$R^2=.156$, $p<0.05$). “Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Aileden Algılanan Sosyal Destek Boyutu” değişkenleri öğrencilerin Saldırganlık puanlarının toplam varyansının % 16’sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenine göre, “Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Aileden Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Boyutu” puanları Saldırganlık değişkeni üzerinde etkilidir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde “Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Aileden Algılanan Sosyal Destek Boyutu”, “Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Boyutu” değişkenleri Saldırganlık değişkeni üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarındaki Farklılaşmayla İlgili Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre saldırganlık puan ortalamaları açısından aralarında anlamlı farklılaşma olup olmadığını saptamak için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri*

Bağımlı değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Saldırganlık	Kız	264	15.36	2.706	-5.994	.000
	Erkek	253	17.25	4.312		

5. sınıfta öğrenim gören erkek öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının ilköğretim 5. sınıfta öğrenim gören kız öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($t = -5.994$, $p = .000$). Bu sonuca göre “5. Sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” sonucuna ulaşılmıştır.

Benzer olarak Arslan, Hamarta, Arslan ve Saygın (2010), Yavuz (2007), Efilti (2006) , Uysal ve Dinçer (2013) de yaptıkları çalışmalarda erkek öğrencilerin saldırganlık özellikleri gösterdikleri sonucuna varmışlardır. Dilekmen vd. (2011) ise bunun tersine yaptıkları çalışmada cinsiyetin saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır.

Mutluoğlu ve Bulut (2010), yaptıkları araştırmada öğrencilerin saldırganlık puanları, cinsiyete göre anlamlı farklılaşma göstermiştir. Bu çalışmalarında erkek öğrencilerin saldırganlık seviyelerinin kız öğrencilere göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Saldırganlık düzeyinin cinsiyete göre değişip değişmediğiyle ilgili yapılan araştırmalarda bazı araştırmacılar saldırganlığın cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşırken (Durak, 2006; Gökbüzoğlu, 2008; Güçkıran, 2008); bazı araştırmacılar ise araştırma bulgularında (Yavuz, 2007; Eroğlu, 2009; Omay, 2008); erkeklerin kızlara göre daha fazla saldırganlık özellikleri gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Erdoğdu (2010), ise erkeklerin daha fazla saldırgan davranmasının nedeninin yetiştirilme biçimi olduğu görüşünü ortaya atmıştır. Aile içinde yetiştirilen çocukların saldırgan davranışlarda bulunduğu zaman erkek öğrencilerin sergilediği davranışların daha fazla kabul gördüğünü belirtmiştir. Bu durumda erkeklerin davranışları aile tarafından pekiştirilmektedir.

Bütün bu açıklamalara dayalı olarak, ortaokulda öğrenim gören erkeklerin, saldırganlık puanlarının kızlardan anlamlı seviyede yüksek bulunması aile tutumlarından ve toplumun genel yargılarından kaynaklanıyor olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 4. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Kardeş sayıları	N	$\bar{X}$	Ss
1-2 kardeşi olanlar	135	16.31	3.889
3-4 kardeşi olanlar	225	15.86	3.549
5 ve üzeri kardeşi olanlar	157	16.89	3.692
Toplam	517	16.29	3.702

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	97.739	2	48.870	3.602	.028
Gruplar içi	6974.319	514	13.569		
Toplam	7072.058	516			

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 3.602$, $p = .028$).

Farka hangi grupların sebep olduğunu saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile karşılaştırmalar yapılmış ve saldırganlık puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın 5 ve üzeri kardeşi olanlar ile 3-4 kardeşi olanlar ($p = .008$) arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, *“5. Sınıfta eğitim gören öğrencilerin kardeş sayılarına göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır”* sonucuna ulaşılmıştır.

İkiz (2015), okul öncesi dönemi çocukları üzerinde yaptığı çalışmada kardeş sayıları ve saldırganlık arasında ilişki olmadığını belirtmiştir. Yine Uysal ve Dinçer'in (2013) yürüttükleri çalışmasında kardeş sayısı ve saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Ailedeki çocuk sayısının fazla olması çocuklarda davranış problemlerinin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Çocuk sayısının artmasıyla roller kesin tanımlanmakta, günlük işler belirlenerek disiplin daha otoriter ve şiddetli olmaya başlamaktadır. Aile bireylerinde var olan davranış problemlerini çocuklar öğrenerek kendileri yapabilmektedir. (Yavuz, 2007). Yine Yavuz (2007), yaptığı çalışmada çocuk sayısı ve saldırganlık arasında anlamlı ilişki olmadığını belirtmiştir.

Dizman (2003), yaptığı çalışmada, 1 ila 2 kardeşe, 3 ve daha çok kardeşi olan çocukların saldırganlık puanlarının, kardeşi olmayan çocuklara göre daha fazla olduğunu saptamıştır.

Erdoğdu (2010), öğrencilerin kardeş sayısının öğrencilerin saldırganlık eğilimleri üzerinde etkili olduğunu görüşünü dile getirmiştir. Araştırmacı çalışmada altı ve daha fazla kardeşe sahip olanlarla hiç kardeşi olmayan öğrencilerin, dört ya da beş kardeşi olanlara göre saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Yani altı üstünde kardeşe sahip bireylerin saldırganlık eğilimleri bir ile beş arasında kardeşi olanlardan daha fazladır. Bu araştırmada kardeş sayısının saldırganlık eğilimi arasında ilişki olduğunu göstermektedir.

Yapılan araştırmada kardeş sayısı arttıkça saldırganlık puanlarının artması çeşitli nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Kardeş sayısı arttıkça bireyin ailesinden gördüğü ilgi azalabilir. Çocuk ilgi çekmek için saldırganlığa başvuruyor olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 6. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Algılanan sosyo-ekonomik düzey	N	$\bar{X}$	Ss
Düşük düzeyde algılayanlar	61	17.79	4.568
Orta düzeyde algılayanlar	368	15.89	3.149
Yüksek düzeyde algılayanlar	88	16.90	4.739
Toplam	517	16.29	3.702

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo-ekonomik seviyelerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	226.882	2	113.441	8.518	.000
Gruplar içi	6845.176	514	13.317		
Toplam	7072.058	516			

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 8.518, p = .000$).

Farka hangi grupların neden olduğunu saptamak için LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve saldırganlık puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın sosyo-ekonomik düzeylerini düşük algılayanlar ile orta düzeyde algılayanlar ($p = .000$); yine yüksek algılayanlar ile orta düzeyde algılayanlar ($p = .021$) arasında olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, “*Beşinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo-ekonomik seviyelerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.*” sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bulguları alt sosyo ekonomik seviye gruplarının itaat, duygu, üst sosyo ekonomik seviye gruplarının ise bağımsızlık, özgüven, başkalarına egemen olma, otoriteye ve geleneklere karşı çıkma ile karakterize edilen bir ihtiyaç örüntüsü görüntüsü gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Saldırganlık ihtiyacı, daha çok otoriteyi eleştirme ihtiyacını yansıtmakta ve bireylerin olumlu saldırganlık olarak da adlandırılan atılganlık özelliklerini ifade etmektedir. Bu da daha çok üst sosyo ekonomik düzeyi olan erkeklerde gözlenmektedir. Alt sosyo ekonomik düzeyden yukarı çıkıldıkça bireyler daha çok içsel değerler sistemi

geliştirmekte ve davranışlarında başkalarına daha az bağımlı olmaktadır. Bunun da ana babaların eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak çocuklarına uyguladıkları liberal tutum ile ilişkili olduğu söylenebilir (Kuzgun, 1987).

Saldırganlığın ekonomik düzeyle ilişkisinin olup olmadığı konusunda ise Omay (2008), yaptığı çalışmada saldırganlık düzeyinin ekonomik düzeyle ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşırken; Güçkiran (2008), çalışmada ekonomik düzeyin saldırganlık düzeyini etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Erdoğdu (2010), çalışmada ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencinin saldırgan davranışlar sergilemesinde yine öğrencinin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkili olduğunu saptamıştır. Çalışmada öğrencilerin sosyo-ekonomik seviyesinin azaldıkça, saldırganlık eğilimlerinin arttığını vurgulamıştır.

Ustabas (2011), yaptığı araştırmada bireylerin algıladıkları sosyo ekonomik düzeyiyle saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. İkiz (2015), araştırmasında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığını elde etmiştir.

Mutluoğlu ve Bulut (2010), öğrencilerin ekonomik durum ve saldırgan davranışlar sergileyip sergilemediklerini araştırmışlardır. Araştırmalarında istatistiki olarak anlamlı bir değişimin varlığını saptamak için ANOVA uygulamışlardır. Araştırmanın aksine öğrencilerin saldırgan davranışları ile öğrenci ailelerinin ekonomik durumlarıyla ilişkili olmadığını bulmuşlardır.

Yapılan araştırmada “ 5. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır” hipotezi doğrulanmıştır. Sosyo ekonomik düzeylerini düşük algılayan bireyler, çocuklar aile ilgisinin az olması, kendini eksik hissetme, isteklerinin karşılanmaması sonucu çocuklar saldırgan davranışlarda bulunmuş olabilirler. Sosyo ekonomik düzeyini yüksek algılayan öğrencilerde ise yine aileden gördüğü az ilgi ya da şımarıklık, otoriteye karşı çıkma, özgüven, başkaları üzerinde üstünlük kurma gibi davranışlar çocuğun saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 8. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Annelerin eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	109	17.60	4.228
İlkokulu bitirmiş olanlar	205	16.15	3.610
Ortaokulu bitirmiş olanlar	70	15.61	2.975
Liseyi bitirmiş olanlar	97	15.67	3.433
Üniversiteyi bitirmiş olanlar	36	16.08	3.706
Toplam	517	16.29	3.702

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olup olmadığını belirlemek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	260.728	4	65.182	4.900	.001
Gruplar içi	6811.330	512	13.303		
Toplam	7072.058	516			

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur ($F_{(4-516)} = 4.900$, $p = .001$).

Farka hangi grupların neden olduğunu tespit etmek amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve saldırganlık puan ortalamalarına göre anlamlı değişimin anneleri hiç okula gitmemiş olanlar ile anneleri ilkokul ($p = .001$), ortaokul ($p = .000$), lise ($p = .000$) ve üniversite ($p = .031$) mezunu olanlar arasında olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Erdoğan (2010), çalışmasında ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretime devam eden öğrencilerin saldırganlık düzeyine bakmış ve anne-babanın eğitim durumunun saldırganlığa bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. İkiz (2015), okul öncesi çocuklarla yaptığı çalışmada anne öğrenim durumunun çocuğun saldırganlık davranışlarına etkisi olmadığı sonucuna varmıştır.

Sezer, Kolaç, ve Erol (2013), saldırganlık üzerine yaptıkları çalışmada, anne babanın eğitimi, bireyin kaç kardeşi olduğu, ekonomik durum, anne ve babanın birliktelik durumu ile saldırganlıkları arasında istatistiki olarak bir ilişki olmadığını bulmuşlardır.

Araştırmanın bulgusuna göre anne eğitim düzeyi lisans/yüksek lisans/doktora olan öğrencilerin saldırganlık puanları daha düşük eğitim düzeyine sahip anneleri olan öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarından daha düşüktür, ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç; sadece anne eğitim düzeyinin saldırgan davranışı yordamada yeterli olmadığı; diğer faktörlerle birlikte ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Ustabaş, 2011).

Dizman (2003), çocuğun annesinin aldığı eğitimin, çocuk yetiştirmesinde etkili olan tutumlarını etkilediğini belirtmiştir. Eğitim düzeyi düşük olan annenin daha çok otoriter ve koruyucu tutum takındığını dile getirmiştir. Sürekli kontrol altında tutulan ve bunun farkında olan çocuklar saldırgan davranışlarla kendilerini kabul ettirmeye çalıştıkları görüşünü dile getirmiştir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin saldırganlık davranışları ile anne eğitim düzeyi arasında farklılaşma bulunmuştur. Özellikle annesi hiç okula gitmeyenler ile diğerleri arasında farklılaşma görülmüştür. Bireyin eğitim düzeyinin çocuklarına davranışlarını da etkileyebilir. Eğitim düzeyi yüksek bireyler çocuklarına pedagojik açıdan daha profesyonel yaklaştığını kabul edersek, anne eğitim düzeyi düşük olan çocukların saldırganlık puanları, diğerlerine göre yüksek çıkmış olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 10. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Babaların eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	31	17.65	3.702
İlkokul mezunu olanlar	138	16.55	3.982
Ortaokul mezunu olanlar	93	16.72	4.119
Lise mezunu olanlar	131	16.26	3.858
Üniversite mezunu olanlar	124	15.36	2.555
Toplam	517	16.29	3.702

5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Saldırganlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	190.240	4	47.560	3.538	.007
Gruplar içi	6881.818	512	13.441		
Toplam	7072.058	516			

5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olduğu görülmüştür ($F_{(4-516)} = 4.900$, $p = .001$).

Farka neden olanın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve saldırganlık puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın babaları hiç okula gitmemiş ($p = .002$), ilkökul ($p = .009$) ve ortaokul ($p = .007$) mezunu olanlar ile babaları üniversite mezunu olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.” görüşü doğrulanmıştır.

Sezer vd. (2013), babanın eğitim düzeyi ile saldırganlık arasında bir ilişki olmadığını dile getirmişlerdir. Ustabaş (2011), yaptığı çalışmada babanın eğitim durumuna göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farkın olmadığını bulmuştur.

Dizman (2003), yaptığı çalışmada babası okuma-yazma bilmeyen çocukların daha fazla saldırgan tutuma sahip olduklarını ortaya koymuştur. Eğitim düzeyi yüksek bir baba çocuğuna daha farklı yaklaşacaktır. Geleneksel tutumlardan uzaklaşıp çocuğuna daha yakın olmaya çalışacaktır. Bu yaklaşım çocuğun babasıyla pek çok şey paylaşmasına neden olur. Eğitim, insandaki saldırganlık duygularının engellenmesine ve daha ince duygulu bireyler olmalarına yardımcı olur (Babaroğlu’ndan akt. Dizman ve Gürsoy, 2005).

Bu araştırmada ise babası üniversite mezunu olan bireylerin saldırganlık puanları diğerlerine göre daha düşüktür. Eğitim düzeyi yüksek baba, çocuğuna nasıl davranması gerektiğini, davranışlarının sonucunu daha iyi bilir. Bu da çocuğun saldırgan davranışlar sergilemesini önleyebilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre saldırganlık puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Ana-babanın birlikte olma durumları	N	Sıra ortalamaları	U	p
Saldırganlık	Ana-babası birlikte yaşayanlar	504	258.28	2913.500	.490
	Ana-babası ayrı yaşayanlar	13	286.88		
	Toplam	517			

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre saldırganlık puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($U=2913.500$, $p=.490$). Bu duruma bakıldığında, “5. Sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.” sonucuna ulaşılamamıştır.

Erdoğan (2010), anne ve babası hayatta olmayan çocuklar, anne ve babasıyla beraber yaşayan çocuklara göre daha fazla saldırgan davranışlara sahip olduğunu, fakat anne ve babası boşanmış olan çocukların ise boşanmamış olan çocuklara göre bir fark olmadığını çalışmasında aktarmıştır. Bunun nedeni anne ve baba ayrı olsa da ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkisinin devam ettiğini, çocukların davranışlarını denetlediği ve olumlu davranış edinmeleri üzerinde etkisinin devam ettiği şeklinde açıklamıştır. Ancak anne ve babanın hayatta olmaması çocukların saldırgan davranışları arasında bir ilişki bulunduğunu tespit etmiştir. Ayrıca babanın çocukların davranışlarını denetlemede anneden daha fazla etkiye sahip olduğunu çalışmasında belirtmiştir.

Yapılan araştırmada, 5.sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarının saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmediği saptanmıştır. Ana-baba ayrı da olsa birlikte de olsa birey onların yoksunluğunu hissetmez. Göstereceği davranışlardan sorumlu olduğunu bilir. Ana-baba ayrı olsa da çocukla ayrı ayrı ilgilendiğinden, öğrenci herhangi bir eksiklik ya da otorite yoksunluğu hissetmediğinden, saldırganlık ile ana-babanın birlikte olması arasında anlamlı bir fark bulunmamış olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin öğrenimine devam ettiği okul türlerine göre saldırganlık puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Saldırganlık Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Öğrenim görülen okul türleri	N	Sıra ortalamaları	U	p
Saldırganlık	Özel okul	22	308.68	4352.000	.107
	Devlet okulu	495	256.79		
	Toplam	517			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okul türlerine göre saldırganlık puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir değişim olmadığı saptanmıştır (U= 4352.000, p=.107). Buna göre, “5. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türlerine göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşüne ulaşamamıştır.

Çolakoglu ve Solak (2014), yaptıkları çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü ile saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılaşma olmadığını görmüşlerdir.

Yapılan çalışmada diğer araştırmalara paralel olarak öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Okul türü ne olursa olsun okul öğretmen ve idarecilerin lisans eğitimde aldıkları eğitim aynı olduğundan çocuklara yaklaşımlarının aynı olduğu varsayılabilir. Bu neden bir farklılaşmanın olmasını engellemiş olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Farklılaşmayla İlgili Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları yönünden aralarında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri*

Bağımlı değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sosyal Destek	Kız	264	54.36	6.474	4.421	.000
	Erkek	253	51.47	8.308		

Beşinci sınıfta öğrenimine devam eden kız öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları ilköğretim 5. sınıfta öğrenim gören erkek öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarından anlamlı seviyede yüksek bulunmuştur ($t=4.421$, $p=.000$). Bu sonuca göre *“5. Sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır”* görüşü doğrulanmıştır.

Kahriman ve Polat (2003), çalışmalarında, kızların puan ortalamalarının, erkeklerin sosyal destek seviyelerinin yüksek olduğunu belirlemiş ve gruplar arasındaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır.

Aliyev ve Tunç (2017), yaptıkları çalışmada öğrencinin arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek alt ölçekleri yönünden cinsiyete bakıldığında erkek öğrencilerin sosyal destek puanlarının daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Çeçen (2008), araştırmasında cinsiyet ile sosyal destek ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasında cinsiyet ile sosyal destek arasında ilişki olmadığını saptamıştır. Buna karşın kız ve erkek öğrencilerde aileden ve arkadaşlarından algılanan sosyal destek seviyesi anlamlı ilişki mevcutken diğerlerinden algıladığı sosyal destek farklılaşmamıştır.

Birey yaşamı boyunca ailesine ve ondan alacağı sosyal desteğe ihtiyaç duyar. Aileden destek gören bireyler kendilerini daha fazla güvende hissederler. Yapılan çalışmada ise Çeçen (2008)’in yaptığı çalışmayla çelişkili sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çalışmada erkek öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek puanı kızlara göre yüksektir. Bunun nedeni toplumda erkek çocuklarına verilen önemin kız çocuklarından fazla olmasından kaynaklanıyor olabilir. Türk toplumunda soyun devamının erkekten devam edileceğine inanılır. Ayrıca ebeveynlerin yaşlandıklarında erkek çocuklarıyla kalması ve bakımını maddi, manevi erkek çocuğun üstlenmesi gerektiği inancı, ailenin erkek çocuğuna verdiği desteği arttırmış olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Değişimiyle İlgili Bulgular ve Yorum

Beşinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları yönünden aralarında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri*

Bağımlı değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sosyal Destek	Kız	264	75.07	13.38	1.857	.064
	Erkek	253	72.84	13.97		

Beşinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olmadığı görülmüştür ($t = 1.857$, $p = .064$). Buna göre “5. Sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır” görüşü doğrulanmamıştır.

Fırat ve Kaya (2015), lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada erkeklerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek seviyeleri ve algıladıkları toplam sosyal destek puanları kız öğrencilerden daha fazla çıkmıştır.

Demirdüzen (2013), ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, kızların arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanının, erkeklere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmaya benzer Aksoy, Özcan ve Çoknaz (2018)’in ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada erkeklere göre kadınların daha yüksek arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanına sahip olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Eşkisu (2009), liseli öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada, cinsiyet açısından arkadaş desteği boyutunda bir farklılaşma tespit etmiş ve kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla arkadaş desteği hissettikleri görülmüştür.

Kız öğrencilerin sorunlarını daha rahat düzeyde paylaşabildiği düşünüldüğünde çevredeki sosyal destek kaynaklarını da daha yüksek düzeyde kullanma imkanına sahip olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda erkek öğrencilerin sorunlarını genelde saklama eğiliminde olmaları ve kendi başına çözmek istemeleri nedeni ile daha az düzeyde sosyal destek kaynaklarına başvurmuş olabildikleri düşünülmektedir (Eşkisu, 2009).

Ergenlik döneminde bireyler arkadaşlarıyla daha fazla yakınlaşmaktadırlar. İlkokul döneminde ise daha önemli olan ailedir. Bu nedenle birey arkadaşlarından sosyal destek almaya ihtiyaç duysa da bu cinsiyetlerine göre değişmemiş olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Değişimiyle İlgili Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları açısından aralarında anlamlı farklılaşma olup olmadığını saptamak için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri*

Bağımlı değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Saldırganlık	Kız	264	41.44	6.945	3.204	.001
	Erkek	253	39.39	7.586		

5. sınıfta öğrenimine devam kız öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları 5. sınıfta öğrenimine devam eden erkek öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarından anlamlı seviyede yüksek olduğu görülmüştür ($t = 3.204$, $p = .001$). Bu sonuca göre “5. Sınıfa devam eden öğrencilerinin cinsiyetlerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Tulunay Ateş (2016), ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin aileden algıladığı sosyal destek ve öğretmenden algıladığı sosyal destek seviyeleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı ilişki bulunamazken; ancak, arkadaştan algıladığı sosyal destek ile cinsiyet arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Demirdüzen (2013), ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, kızların arkadaşlarından ve öğretmenlerinden hissettikleri sosyal destek puanının, erkeklere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ustabaş (2011), ortaokul 8. sınıf öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada, yapılan araştırmaya paralel olarak kız ve erkek çocukların öğretmen destekleri arasında değişim görülmüştür. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını tespit etmek için testler yapılmış, öğrencilerden kız öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarındaki Değişimle İlgili Bulgular ve Yorum

5. sınıfa devam eden öğrenci cinsiyetine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları yönünden aralarında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek için t testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değeri*

Bağımlı değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sosyal Destek	Kız	264	170.87	22.47	3.357	.001
	Erkek	253	163.70	26.03		

5. sınıfta öğrenimine devam eden kız öğrencilerin algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları 5. sınıfta öğrenimine devam eden erkek öğrencilerin algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamalarından anlamlı seviyede yüksek bulunmuştur ($t = 3.357$, $p = .001$). Bu sonuca göre “5. Sınıfa devam eden öğrencilerinin cinsiyetlerine göre algıladıkları sosyal destek toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Aliyev ve Tunç (2017), yaptıkları çalışmada, bireylerin arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal desteğin, kızlara göre erkeklerde daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Aliyev ve Tunç’un yaptığı bu araştırma yapılan araştırmayı desteklememektedir.

Arı Apakgün (2015), çalışmasında erkeklerin sosyal destek algısının kızlara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Akdoğan (2012) ise ergenler üzerinde yaptığı çalışmada kızların algıladığı sosyal desteğin, erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu saptamıştır.

Ustabas (2011), çalışmasını sekizinci sınıf öğrencileriyle yapmıştır. Çalışmasında erkeklerin ve kızların algıladığı sosyal destek seviyesinin birbirlerinden farklı olduğu sonucuna varmıştır. Öğrenciler arasındaki toplam puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını tespit etmek için yapılan testler sonucu, kız öğrencilerin daha fazla sosyal destek algıladığı saptanmıştır.

Yapılan çalışmalar, bu araştırmada bulunan sonuçlarla paraleldir. Kız çocukların, daha dışa dönük, iletişiminin daha güçlü olduğu düşünülürse, algılanan sosyal destek puanının erkek çocuklardan yüksek olması bu nedenlere bağlanabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Bakıldığında Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 18. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Kardeş sayıları	N	$\bar{X}$	Ss
1-2 kardeşi olanlar	135	54.45	6.762
3-4 kardeşi olanlar	225	53.75	7.319
5 ve üzeri kardeşi olanlar	157	50.50	7.996
Toplam	517	52.95	7.560

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişimi tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	1393.736	2	696.868	12.747	.000
Gruplar içi	28100.748	514	54.671		
Toplam	29494.484	516			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre aileden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı fark var olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 12.747$, $p = .000$).

Farka hangi grubun neden olduğunu tespit etmek amacıyla LSD Post Hoc Analizi kullanılarak karşılaştırmalar yapılmış ve aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın 1-2 ($p = .000$) ve 3-4 ($p = .000$) kardeşi olanlar ile 5 ve üzeri sayıda kardeşi olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına bakıldığında aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Aksoy, vd.(2018) yaptıkları çalışmada kardeş sayısı azaldıkça, aileden algılanan sosyal destek puanı arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan çalışmada da kardeş sayısı arttıkça aileden algılanan sosyal destek puanı azalmaktadır. Ailede çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin üzerindeki maddi manevi sorumlulukları artmaktadır. Bu durum ailenin çocuklarıyla olan zaman geçirmesini etkileyebilir. İhmal edildiğini düşünen öğrencinin ailesinden algıladığı sosyal destek puanı azalacaktır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 20. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Kardeş sayıları	N	$\bar{X}$	Ss
1-2 kardeşi olanlar	135	75.81	12.917
3-4 kardeşi olanlar	225	75.86	13.774
5 ve üzeri kardeşi olanlar	157	69.70	13.399
Toplam	517	73.98	13.710

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	4126.737	2	2063.368	11.421	.000
Gruplar içi	92860.029	514	180.662		
Toplam	96986.766	516			

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı fark var olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 11.421$, $p = .000$).

Farka neden olan grubu tespit etmek için LSD Post Hoc Analizi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın 1-2 ($p = .000$) ve 3-4 ($p = .000$) kardeşi olanlar ile 5 ve üzeri sayıda kardeşi olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “*İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır*” görüşü doğrulanmıştır.

Ailedeki birey sayısı az olan öğrencinin ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve benlik saygısı puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bulunmuştur (Kaşıkçı vd., 2009). Aksoy, vd. (2018) yaptıkları çalışmada kardeş sayısı azaldıkça, arkadaştan algılanan sosyal destek puanının azaldığı sonucuna varmıştır.

Yapılan araştırmada kardeş sayısına bakıldığında arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları arasında farklılaşma tespit edildiği sonucu çıkmıştır. Daha önceki hipotezlerde bireyin kardeş sayısı arttıkça aileden algıladıkları sosyal destek puanlarının azaldığı doğrulanmıştı. Bireyin ailesinden sosyal desteği az algılaması, ailesinden destek görememesi bireyde davranış sorunların neden olabilir. Davranış problemleri okulda devam ederse bireyin öğretmenlerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi azalacaktır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 22. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Kardeş sayıları	N	$\bar{X}$	Ss
1-2 kardeşi olanlar	135	41.35	7.072
3-4 kardeşi olanlar	225	41.27	6.997
5 ve üzeri kardeşi olanlar	157	38.46	7.672
Toplam	517	40.44	7.331

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farkın olup olmadığını tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	877.513	2	438.756	8.399	.000
Gruplar içi	26851.694	514	52.241		
Toplam	27729.207	516			

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($F_{(2-516)} = 8.399$, $p = .000$).

Farka hangi grupların sebep olduğunu tespit etmek için LSD Post Hoc Analizi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın 1-2 ($p = .001$) ve 3-4 ($p = .000$) kardeşi olanlar ile 5 ve üzeri sayıda kardeşi olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Yapılan araştırmada kardeş sayısına bakıldığında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanlarının arasında farklılaşma tespit edildiği sonucu çıkmıştır. Daha önceki hipotezlerde bireyin kardeş sayısı arttıkça aileden algıladıkları sosyal destek puanlarının azaldığı doğrulanmıştı. Bireyin ailesinden sosyal desteği az algılaması, ailesinden destek görememesi bireyde davranış sorunların neden olabilir. Davranış problemleri okulda devam ederse bireyin öğretmenlerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi azalacaktır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 24. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Kardeş sayıları	N	$\bar{X}$	Ss
1-2 kardeşi olanlar	135	171.61	23.068
3-4 kardeşi olanlar	225	170.88	23.929
5 ve üzeri kardeşi olanlar	157	158.66	24.504
Toplam	517	167.36	24.524

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığını tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Algıladıkları Sosyal Destek Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	17108.523	2	8554.262	14.994	.000
Gruplar içi	293248.839	514	570.523		
Toplam	310357.362	516			

5. sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur ($F_{(2-516)} = 14.994$, $p = .000$).

Farka hangi grupların sebep olduğunu tespit etmek için LSD Post Hoc Analizi uygulanarak çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın 1-2 ($p = .001$) ve 3-4 ($p = .000$) kardeşi olanlar ile 5 ve üzeri sayıda kardeşi olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Aksoy vd. (2018) yaptıkları çalışmada sosyal destek puanının en fazla olduğu grubun tek çocuk olan grup olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmaya paralel olarak, çalışmada kardeş sayısı arttıkça sosyal destek puanının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlkokulda bireyi en çok ailesi etkilememektedir. Ebeveynlerin çocuk sayısı arttıkça ilgisi ve çocuklarına verdikleri sosyal destek bölünmektedir. Kardeş sayısı artan birey ailesinden daha az sosyal destek algılayabilir. Bu durum okul hayatını da etkiler. Ailesinden algıladığı sosyal düzeyi az olan öğrenci okulda davranış problemleri gösterebilir. Bu durum arkadaşları ve

öğretmenleriyle problem yaşamasına neden olarak onlardan algıladıkları sosyal destek düzeyini düşürebilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Seviyelerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum

Tablo 26. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Algılanan sosyo-ekonomik düzey	N	$\bar{X}$	Ss
Düşük düzeyde algılayanlar	61	47.46	8.704
Orta düzeyde algılayanlar	368	53.51	7.101
Yüksek düzeyde algılayanlar	88	54.40	7.033
Toplam	517	52.95	7.560

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine bakıldığında aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişimin olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	2138.281	2	1069.140	20.088	.000
Gruplar içi	27356.203	514	53.222		
Toplam	29494.484	516			

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik düzeylerine bakıldığında öğrencinin aileden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı değişimin var olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 20.088$, $p = .000$).

Farka neden olanın hangi gruplar olduğunu belirlemek için LSD Post Hoc Analizi kullanılarak çoklu karşılaştırmalara bakılmış ve aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın sosyo ekonomik seviyesini orta ($p = .000$) ve yüksek ($p = .000$) algılayanlar ile sosyo-ekonomik düzeyini düşük algılayanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine bakıldığında aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarının gelir durumu değişkeni ile aralarındaki ilişkiyi incelemek için yapılan analiz sonucunda alt boyutlarla gelir değişkeni arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Apakgün, 2015).

Araştırma sonucunda anlamlı farklılaşmanın ekonomik düzeyini orta ve yüksek olanlar ile düşük algılayanlar arasında olduğu görülmüştür. Ekonomik düzeyini düşük algılayan bireyler aileden algıladıkları sosyal destek puanları daha düşüktür. Bunun nedeni ailenin birincil ihtiyaçları karşılamak olduğu için çocuklarıyla daha az ilgilenmek zorunda kalmış olmaları olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 28. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Algılanan sosyo-ekonomik düzey	N	$\bar{X}$	Ss
Düşük düzeyde algılayanlar	61	64.11	13.636
Orta düzeyde algılayanlar	368	74.67	13.181
Yüksek düzeyde algılayanlar	88	77.91	12.954
Toplam	517	73.98	13.710

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılaşmayı tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	7472.427	2	3736.213	21.454	.000
Gruplar içi	89514.339	514	174.152		
Toplam	96986.766	516			

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine bakıldığında öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları arasındaki anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 21.454$, $p = .000$).

Farka neden olan grubu tespit etmek amacıyla LSD Post Hoc Analizi kullanılarak çoklu kıyaslamalar yapılmış ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın sosyo ekonomik seviyesini orta ($p = .000$) ve

yüksek ($p = .000$) algılayanlar ile sosyo-ekonomik düzeyini düşük algılayanlar arasında; bununla birlikte sosyo-ekonomik düzeyini yüksek ($p = .039$) algılayanlar ile sosyo-ekonomik düzeyini orta algılayanlar arasında olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Ekonomik durum ile üniversite öğrencilerinin ailelerinden aldıkları sosyal destek arasında anlamlı fark yokken, ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin arkadaşlarından algılanan sosyal destekleri ve benlik saygıları yüksek bulunmuştur (Kaşıkçı vd., 2009).

Maddi, kişisel ihtiyaçları karşılanan bireyin özgüveni daha yüksek olabilir. Özgüveni yüksek birey çevresindeki arkadaşlarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilir. Bu nedenle sosyo-ekonomik düzeyini yüksek algılayan bireyler arkadaşlarından daha fazla sosyal destek hissediyor olabilirler.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 30. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Algılanan sosyo-ekonomik düzey	N	$\bar{X}$	Ss
Düşük düzeyde algılayanlar	61	35.43	7.428
Orta düzeyde algılayanlar	368	40.92	7.057
Yüksek düzeyde algılayanlar	88	41.91	7.057
Toplam	517	40.44	7.331

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı farkın belirlenmesini saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	1806.628	2	903.314	17.911	.000
Gruplar içi	25922.579	514	50.433		
Toplam	27729.207	516			

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişim bulunmuştur ($F_{(2-516)} = 17.911$, $p = .000$).

Farka hangi grubun neden olduğunu saptamak için amacıyla LSD Post Hoc Analizi uygulanmış çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın sosyo ekonomik seviyesini orta ($p = .000$) ve yüksek ($p = .000$) algılayanlar ile sosyo-ekonomik düzeyini düşük algılayanlar arasında olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyesine bakıldığında öğrencinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Öğrencinin algıladıkları sosyo-ekonomik düzey ile sosyal destek ilişkisine bakıldığında bireylerden düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan çocukların öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek düzeyleri daha düşüktür. Bunun nedeni bireyin ihtiyaçlarının tam ya da istediği gibi karşılanmaması nedeniyle hissettiği özgüven eksikliği olabilir. Okul ihtiyaçları da tam karşılanmayan birey öğretmenden gördüğü desteği düşük hissediyor olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo Ekonomik Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 32. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Algılanan sosyo-ekonomik düzey	N	$\bar{X}$	Ss
Düşük düzeyde algılayanlar	61	147.00	23.836
Orta düzeyde algılayanlar	368	169.10	23.305
Yüksek düzeyde algılayanlar	88	174.22	23.092
Toplam	517	167.36	24.524

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyelerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişimi saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	30533.986	2	15266.993	28.044	.000
Gruplar içi	279823.376	514	544.403		
Toplam	310357.362	516			

5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyeleri incelendiğinde algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($F_{(2-516)} = 28.044$, $p = .000$).

Farka neden olan grubu tespit etmek amacıyla LSD Post Hoc Analizi uygulanmış ve çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın sosyo ekonomik seviyesini orta ($p = .000$) ve yüksek ($p = .000$) algılayanlar ile sosyo-ekonomik düzeyini düşük algılayanlar arasında olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo ekonomik seviyesine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Algılanan ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin algılanan sosyal destek toplam puan ortalaması ile algılanan ekonomik düzeyi orta olan öğrenciler ve algılanan ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin algılanan sosyal destek toplam puan ortalaması arasında, algılanan ekonomik düzeyi daha yüksek olanlar lehine önemli farklar bulunmuştur (Ustabaş, 2011).

Algılanan gelir düzeyi değişkenine göre de tüm alt boyutlarda anlamlı bir farklılaşma bulunmuş ve gelir düzeyi yüksek olanların algıladıkları desteğinde yüksek olduğu saptanmıştır (Eşkisü, 2009).

Ailenin gelir düzeyi arttıkça, bireyler daha rahat bir şekilde yaşayacağı, temel ihtiyaçlarını rahatça karşılayabileceği düşünülebilir. İhtiyaçları karşılanan bireyin sosyal destek düzeyinin de yüksek olması beklenebilir. Yine gelir düzeyi artan bireyler, çocuklarına farklı imkanlar, programlar sunabilir. Bu da bireyin ailesinden algıladığı sosyal destek puanını arttırabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 34. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Annelerin eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	109	48.76	8.609
İlkokulu bitirmiş olanlar	205	52.98	7.311
Ortaokulu bitirmiş olanlar	70	54.23	6.802
Liseyi bitirmiş olanlar	97	55.49	5.937
Üniversiteyi bitirmiş olanlar	36	56.08	5.347
Toplam	517	52.95	7.560

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişimi saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyans kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	3008.467	4	752.117	14.539	.000
Gruplar içi	26486.016	512	51.731		
Toplam	29494.484	516			

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 14.539$, $p = .000$).

Farka neden olan grubu saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi uygulanmış ve çoklu karşılaştırmalar yapılmış, aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın anneleri ilkököl ($p = .000$), ortaoköl ($p = .000$), lise ($p = .000$) ve üniversite ($p = .000$) mezunu olanlar ile anneleri hiç okula gitmemiş olanların arasında; ayrıca, anneleri lise ($p = .005$) ve üniversiteyi ($p = .017$) bitirmiş olanlar ile anneleri ilkököl bitirmiş olan anneler arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” sonucu doğrulanmıştır.

Kahriman ve Polat (2003), yaptıkları çalışmada ise bireyin annesinin eğitiminin, bireyin ailesinden ve arkadaşlarından algılanan sosyal desteği etkilemediği tespit etmişlerdir.

Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk yetiştirme becerileri, iletişim becerileri konularında daha çok bilgi sahibi olabilmektedir. Bu durumda anne-baba ile çocuk arasında yaşanan çatışma düzeyi azaldığı ve çocuğa daha çok destek olduğu düşünülmektedir (Ekşisu, 2009).

Annenin eğitim düzeyi arttıkça, çocuğuyla pedagojik anlamda nasıl yaklaşacağını daha iyi bileceği varsayılabilir. Anne babasıyla iyi anlaşılan, anlaşıldığını düşünen çocuk ailesinden algıladığı sosyal destek düzeyi de daha fazla olacaktır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 36. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Annelerin eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	109	67.24	13.373
İlkokul mezunu olanlar	205	73.98	13.023
Ortaokul mezunu olanlar	70	73.39	14.330
Lise mezunu olanlar	97	80.67	11.486
Üniversite mezunu olanlar	36	77.50	13.601
Toplam	517	73.98	13.710

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim seviyelerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farkın olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 37’te verilmiştir.

Tablo 37. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	9766.017	4	2441.504	14.332	.000
Gruplar içi	87220.749	512	170.353		
Toplam	96986.766	516			

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim seviyelerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişimin olduğu bulunmuştur ($F_{(2-516)} = 14.332$, $p = .000$).

Değişme neden olan grupları saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi uygulanmış, çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın anneleri ilkök (p= .000), ortaokul (p= .002), lise

($p = .000$) ve üniversite ($p = .000$) mezunu olanlar ile anneleri hiç okula gitmemiş olanların arasında; ayrıca, anneleri lise mezunu olanlar ile anneleri ilkokul ($p = .000$) ve ortaokul ($p = .000$) mezunu olanlar arasında olduğu görülmüştür. Buna göre, “5. Sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir değişim vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Kahriman ve Polat (2003), yaptıkları çalışmalarında anne eğitim seviyelerinin, bireyin ailesinden ve arkadaşlarından algıladığı sosyal desteği etkilemediğini tespit etmişlerdir. Aliyev ve Tunç (2017) ise yaptıkları çalışmada öğrencilerin eğitimlerine bakıldığında; öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ölçeği puanları arasında anlamlı değişim olduğunu bulmuşlardır. Fakat diğer ölçekler arasında bir farklılaşma bulunamamıştır. Eğitim seviyesinde farklılaşma, annesi üniversite bitirmiş olanlarla, diğer gruplar arasında olduğu belirlenmiştir.

Annenin eğitim durumuna göre ise öğrencilerin aileden algılanan sosyal destek puan ortalamaları arasında ileri derecede anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Kaşıkçı vd., 2009).

Annenin eğitim durumu çocuğun yetiştirilme, eğitilme durumunu da etkiler. İnsan ilişkileri konusunda anne baba nasılsa çocuk ilk onları örnek alır. Anne eğitim durumu yüksek olan bireylerin iletişim becerilerinin de iyi olduğu ve çocukların annelerini örnek aldığı düşünülürse anne eğitim düzeyleri yüksek olan bireylerin arkadaşlarıyla iletişimleri iyi olduğu için desteklerini de daha fazla algıladıkları söylenebilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 38. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Annelerin eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	109	37.85	7.570
İlkokul mezunu olanlar	205	40.48	6.985
Ortaokul mezunu olanlar	70	40.24	6.584
Lise mezunu olanlar	97	42.11	7.595
Üniversite mezunu olanlar	36	43.89	6.815
Toplam	517	40.44	7.331

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz özeti Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farklı Ait Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	1432.225	4	358.056	6.971	.000
Gruplar içi	26296.982	512	51.361		
Toplam	27729.207	516			

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişim bulunmuştur ($F_{(2-516)}=6.971$, $p=.000$).

Değişime neden olan grupları tespit etmek için LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın anneleri ilkokuldan ($p=.002$), ortaokuldan ($p=.030$), liseden ($p=.000$) ve üniversiteden ($p=.000$) mezun olanlar ile anneleri hiç okula gitmemiş olanların arasında; ayrıca, anneleri üniversite mezunu olanlar ile anneleri ilkokul ($p=.009$) ve ortaokuldan ($p=.013$) mezun olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, “5. Sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” bulgusu doğrulanmıştır.

Tulunay Ateş (2016), öğrencilerin eğitim seviyesinin, öğrencilerin ailelerinden ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal destekle doğrudan ilişkisi olduğunu belirtmiştir.

Anne babanın eğitim düzeyi arttıkça iletişim becerilerinin daha iyi olduğu söylenebilir. Ailesiyle iletişimi iyi olan bireyin özgüveni, diğer insanlarla iletişiminin daha iyi olduğu söylenebilir. Bu bireylerin öğretmenleriyle iletişiminin daha iyi olduğunu varsayarsak, öğretmeninden algıladığı sosyal destek de daha fazladır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum

Tablo 40. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Annelerin eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	109	153.85	25.175
İlkokul mezunu olanlar	205	167.43	22.980
Ortaokul mezunu olanlar	70	167.86	22.042
Lise mezunu olanlar	97	178.28	22.273
Üniversite mezunu olanlar	36	177.47	22.596
Toplam	517	167.36	24.524

5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim seviyelerine bakıldığında algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları ile aralarında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	35148.321	4	8787.080	16.348	.000
Gruplar içi	275209.041	512	537.518		
Toplam	310357.362	516			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)}=16.348$, $p=.000$).

Değişimin nedeninin hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın anneleri ilkokuldan ($p=.000$), ortaokuldan ($p=.000$), liseden ($p=.000$) ve üniversiteden ($p=.000$) mezun olanlar ile anneleri hiç okula gitmemiş olanların arasında; anneleri lise mezunu olanlar ile anneleri ilkokul ($p=.000$) ve ortaokul ($p=.004$) mezunu olanlar arasında ve aynı şekilde anneleri üniversite mezunu olanlar ile anneleri ilkokul ($p=.017$) ve ortaokul ($p=.044$) mezunu olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında, “5. Sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Akdoğan (2012), yaptığı çalışmada annenin eğitim durumuna göre algılanan sosyal destek toplam puan ortalamaları arasında farklılaşma olmadığı görülmektedir. Tulunay Ateş (2016) ise bireylerin anne eğitim seviyelerine ve algılanan sosyal destek seviyelerine bakıldığında, sosyal destek puanlarının en yüksek olan grubun annesi lisansüstü mezunu olduğunu saptamıştır. Anne babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuğuna davranışı daha bilinçli olacaktır. Bu da çocuğun algıladığı sosyal destek puanını arttırmış olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 42. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Babaların eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	31	46.87	10.664
İlkokul mezunu olanlar	138	51.35	7.631
Ortaokul mezunu olanlar	93	52.05	7.081
Lise mezunu olanlar	131	53.73	7.181
Üniversite mezunu olanlar	124	56.08	5.645
Toplam	517	52.95	7.560

5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı değişim olup olmadığını tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmış ve analiz özetleri Tablo 43'te verilmiştir.

Tablo 43. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	2870.122	4	717.530	13.798	.000
Gruplar içi	26624.362	512	52.001		
Toplam	29494.484	516			

5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür ($F_{(2-516)} = 13.789$, $p = .000$).

Farka hangi grupların neden olduğunu saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın babaları ilkokuldan ($p = .002$), ortaokuldan ($p = .001$), liseden ($p = .000$) ve üniversiteden ($p = .000$) mezun olanlar ile babaları hiç okula gitmemiş olanların arasında; babaları liseden mezun olanlar ile babaları ilkokuldan ($p = .007$) mezun olanlar arasında ve aynı şekilde babaları üniversiteden mezun olanlar ile babaları ilkokul ($p = .000$), ortaokul ($p =$

.000) ve lise ($p = .010$) mezunu olanlar arasında olduğu tespit edilmiştir. Bulgulara göre, “5. Sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Tulunay Ateş (2016), TEOG’a hazırlanan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile babalarının eğitim seviyesi arasındaki farkın anlamlı görülmüştür. Fakat arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek ile babalarının eğitim seviyesi arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu araştırmanın aksine yapılan çalışmada, baba eğitim düzeyine göre aileden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu gözlenmiştir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 44. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması*

Babaların eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	31	69.26	16.405
İlkokul mezunu olanlar	138	71.72	11.731
Ortaokul mezunu olanlar	93	70.73	13.563
Lise mezunu olanlar	131	74.62	14.117
Üniversite mezunu olanlar	124	79.44	13.099
Toplam	517	73.98	13.710

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşmayı saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz özetleri Tablo 45’te verilmiştir.

Tablo 45. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi*

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	6123.173	4	1530.793	8.626	.000
Gruplar içi	90863.593	512	177.468		
Toplam	96986.766	516			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasındaki farklılaşmanın anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(2-516)} = 8.626$, $p = .000$).

Farka neden olan grupları saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın babaları lise mezunu olanlar ile babaları hiç okula gitmemiş ($p=.044$) ve ortaokul ($p=.032$) mezunu olanlar ve ayrıca babaları üniversite mezunu olanlar ile de babaları hiç okula gitmemiş ($p=.000$), ilkokul ($p=.000$), ortaokul ($p=.000$) ve lise ($p=.004$) mezunu olanlar arasında olduğu görülmüştür. Buna göre, “5. Sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” sonucu doğrulanmıştır.

Üniversite öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeylerine göre ölçeklerden alınan puan ortalamaları karşılaştırıldığında, babalarının eğitim düzeyine göre ailelerinden ve arkadaşlarından algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Kaşıkçı vd., 2009).

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum

Tablo 46. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Babaların eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	31	37.03	6.950
İlkokul mezunu olanlar	138	38.93	7.016
Ortaokul mezunu olanlar	93	39.03	7.429
Lise mezunu olanlar	131	41.14	7.413
Üniversite mezunu olanlar	124	43.27	6.625
Toplam	517	40.44	7.331

5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasındaki farklılaşmayı tespit etmek amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka Ait Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	1916.719	4	479.180	9.505	.000
Gruplar içi	25812.488	512	50.415		
Toplam	27729.207	516			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasındaki farklılaşmanın anlamlı olduğu saptanmıştır ($F_{(2-516)} = 9.505$, $p = .000$).

Farka neden olan grupları saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi uygulanmış, çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın babaları lise mezunu olanlar ile babaları hiç okula gitmemiş ($p = .004$), ilkokul ($p = .011$) ve ortaokul ($p = .029$) mezunu olanlar ve ayrıca babaları üniversite mezunu olanlar ile de babaları hiç okula gitmemiş ($p = .000$), ilkokul ($p = .000$), ortaokul ($p = .000$) ve lise ($p = .017$) mezunu olanlar arasında olduğu görülmüştür. Bu bulgular incelendiğinde, “5. Sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Araştırmanın aksine Tulunay Ateş (2016), arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek ile baba eğitim seviyesi arasında anlamlı fark olmadığını belirtmiştir. Aileden algıladıkları sosyal destek seviyesi ile baba eğitim seviyesi arasındaki farkın ise anlamlı olduğu sonucunu bulmuştur.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamalarına Ait Bulgular ve Yorum

Tablo 48. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları ve Standart Sapması

Babaların eğitim düzeyleri	N	$\bar{X}$	Ss
Hiç okula gitmemiş olanlar	31	153.16	30.023
İlkokul mezunu olanlar	138	162.00	21.919
Ortaokul mezunu olanlar	93	161.82	24.095
Lise mezunu olanlar	131	169.49	24.543
Üniversite mezunu olanlar	124	178.79	21.319
Toplam	517	167.36	24.524

5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olup olmadığını saptamak amacı ile Tek Yönlü Varyans Analizi yapılmış ve analiz sonuçları Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Varyans Analizi

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	29865.994	4	7466.499	13.629	.000
Gruplar içi	280491.367	512	547.835		
Toplam	310357.362	516			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasındaki farklılaşmanın anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F_{(2-516)} = 13.629$, $p = .000$).

Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak amacıyla LSD Post Hoc Analizi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmış ve algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşmanın babaları lise mezunu olanlar ile babaları hiç okula gitmemiş ($p = .001$), ilkokuldan ($p = .009$) ve ortaokuldan ($p = .016$) mezun olanlar ve ayrıca babaları üniversiteden mezun olanlar ile de babaları hiç okula gitmemiş ($p = .000$), ilkokuldan ($p = .000$), ortaokuldan ($p = .000$) ve liseden ($p = .002$) mezun olanlar arasında olduğu bulunmuştur. Bulgulara bakıldığında, “5. Sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim seviyelerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Akdoğan (2012), çalışmasında babanın eğitim durumuna göre algılanan sosyal destek toplam puan ortalamaları arasında fark olmadığı görülmüştür. Aliyev ve Tunç (2017) benzer olarak, öğrencilerin babalarının eğitim seviyeleri incelendiğinde öğrencilerin sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir.

Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte çocukların eğitiminde, bakımında babalarının rolü gün geçtikte değişmiştir. Önceden çocukla daha çok anne ilgilenirken zamanla babanın da etkisi artmıştır. Bu nedenle babanın eğitim düzeyi bireye davranışını etkiler, bu da öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyini etkilemiş olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre aileden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 50’de verilmiştir.

Tablo 50. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Ana-babanın birlikte olma durumları	N	Sıra ortalamaları	U	p
Aileden algılanan sosyal destek	Ana-babası birlikte yaşayanlar	504	261.14	2199.000	.041
	Ana-babası ayrı yaşayanlar	13	176.15		
	Toplam	517			

Ana-babası birlikte yaşayan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları ana-babası ayrı yaşayanlar ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($U = 2199.000$, $p = .041$). Sonuçlar incelendiğinde, “5. Sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre aileden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Fırat ve Kaya (2015), yurttan kalan ve ailesi ile kalan lise öğrencileri arasında yaptığı çalışmada, ailesi ile kalan öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek puanının, yurttan kalanlara göre daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Bireyler desteği en çok yakınlarındaki kişilerden algılarlar. Dolayısıyla hem annesiyle hem babasıyla birlikte yaşayan birey ailesinden algıladığı sosyal destek düzeyi daha fazla olacaktır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 51’de verilmiştir.

Tablo 51. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Ana-babanın birlikte olma durumları	N	Sıra ortalamaları	U	p
Arkadaşlardan algılanan sosyal destek	Ana-babası birlikte yaşayanlar	504	260.99	2274.000	.059
	Ana-babası ayrı yaşayanlar	13	181.92		
	Toplam	517			

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($U = 2274.000$, $p = .059$). Bu bulgulara göre, “5. Sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumları incelendiğinde arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmamıştır.

Fırat ve K (2015), yurttan kalan ve ailesi ile kalan lise öğrencileri arasında yaptığı çalışmada, ailesi ile kalan öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek puanının, yurttan kalanlara göre daha fazla olduğunu belirtmiştir. Arkadaşlarından algıladığı sosyal destek puanında ise anlamlı farklılaşmanın olmadığını belirtmişlerdir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 52. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri

Bağımlı değişken	Ana-babanın birlikte olma durumları	N	Sıra ortalamaları	U	p
Öğretmenlerden algılanan sosyal destek	Ana-babası birlikte yaşayanlar	504	260.93	2302.000	.067
	Ana-babası ayrı yaşayanlar	13	184.12		
	Toplam	517			

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($U = 2302.000$, $p = .067$). Bu durumda, “5. Sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olmalarına göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmamıştır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup

olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 53'te verilmiştir.

Tablo 53. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Babalarının Birlikte Olma Durumlarına Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Ana-babanın birlikte olma durumları	N	Sıra ortalamaları	U	p
Algılanan toplam sosyal destek	Ana-babası birlikte yaşayanlar	504	261.19	2174.000	.038
	Ana-babası ayrı yaşayanlar	13	174.23		
	Toplam	517			

Ana-babası birlikte yaşayan 5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları ana-babası ayrı yaşayanlar 5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($U = 2174.000$, $p = .038$). Bulgular göz önüne alındığında, “5. Sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumlarına göre algıladıkları toplam sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Akdoğan (2012), ergenler üzerinde yaptığı çalışmada, ergenlerin anne-babalarının boşanmış olup olmama durumlarının algıladıkları sosyal destek üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna varmıştır.

Ustabaş (2011), yaptığı araştırmada anne-babası ile birlikte kalan ve kalmayan öğrencilerin algılanan sosyal destek toplam puan ortalamaları arasında fark olduğunu görmüştür. Anne-babası ile birlikte kalan bireylerin algıladıkları sosyal destek puanının, anne-babası ile birlikte kalmayan bireylere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu da yapılan araştırmayı desteklemektedir.

Anne babası ile birlikte kalan birey birlikte oldukları için hem annesinden hem babasından aynı anda sosyal desteği algılayabilirler. Bu da bireyin aile desteğini daha fazla algılamasına neden olabilir. Anne-babası birlikte olan öğrencilerin aile desteğini daha yüksek düzeyde algılayabileceği, aile desteğinin de diğer kaynaklardan algılanan desteğe olumlu etkilerinin olacağı söylenebilir (Ustabaş, 2011).

Annesi ya da babasıyla kalmak zorunda kalan birey kimin yanında kalırsa ondan sosyal desteği daha fazla hisseder. Annesi ve babası birlikte olan bireyler ise annesi ve babasından sosyal desteği aynı andan hissederler. Bu durum annesi babası birlikte kalan bireylerin sosyal desteği daha fazla algılamasına neden olmuş olabilir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin öğrenimine devam ettikleri okul türlerine göre aileden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 54'te verilmiştir.

Tablo 54. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Aileden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Öğrenim görülen okul türü	N	Sıra ortalamaları	U	p
Aileden algılanan sosyal destek	Özel okul	22	345.50	3542.000	.005
	Devlet okulu	495	255.16		
	Toplam	517			

Özel okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları devlet okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin o sıra ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($U = 3542.000$, $p = .005$). Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türlerine bakıldığında aileden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Aliyev ve Tunç (2017), çalışmalarında okul türü ve öğrencinin algıladığı sosyal destek düzeyi incelendiğinde, özel okulda öğrenimine devam eden öğrencilerin algıladıkları sosyal destek puanının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin öğrenimine devam ettikleri okul türlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını saptamak amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 55'te verilmiştir.

Tablo 55. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Öğrenim görülen okul türü	N	Sıra ortalamaları	U	p
Arkadaşlardan algılanan sosyal destek	Özel okul	22	365.59	3100.000	.001
	Devlet okulu	495	254.26		
	Toplam	517			

Özel okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları devlet okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($U = 3100.000$, $p = .001$). Bu sonuca göre, “5. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türlerine göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Aliyev ve Tunç (2017), yaptıkları çalışmada okul türlerine göre arkadaşlarından aldıkları sosyal destek puanları arasında farklılaşmadığını belirtmişlerdir.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin devam ettikleri okul türlerine bakıldığında öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 56. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Öğrenim görülen okul türü	N	Sıra ortalamaları	U	p
Öğretmenlerden algılanan sosyal destek	Özel okul	22	398.48	2376.500	.000
	Devlet okulu	495	252.80		
	Toplam	517			

Özel okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları devlet okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanlarına ilişkin sıra

ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($U = 2376.500$, $p=.000$). Bu bilgiler göz önüne alındığında, “5. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türlerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Özel okulda sınıf mevcutları çoğu devlet okullarının sınıf mevcutlarına göre daha azdır. Sınıf mevcudunun az olması öğretmenlerin öğrencileriyle bireysel olarak daha fazla ilgilenmesini sağlayacaktır. Öğrenci öğretmeniyle daha fazla zaman geçirdiği için algıladıkları sosyal destek düzeyi de daha fazladır.

Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

5. sınıf öğrencilerinin öğrenimine devam ettikleri okul türlerine bakıldığında algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçları Tablo 57’de verilmiştir.

Tablo 57. *Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Algıladıkları Toplam Sosyal Destek Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları ve Mann Whitney U Testi Değerleri*

Bağımlı değişken	Öğrenim görülen okul türü	N	Sıra ortalamaları	U	p
Algılanan toplam sosyal destek	Özel okul	22	385.16	2670.000	.000
	Devlet okulu	495	253.39		
	Toplam	517			

Özel okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamaları devlet okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına ilişkin sıra ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur ($U_{515} = 2670.000$, $p=.000$). Sonuçlara bakıldığında, “5. Sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türlerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılaşma vardır” görüşü doğrulanmıştır.

Aliyev ve Tunç (2017), yaptıkları çalışmada öğrencilerin sosyal destek puanlarının özel okulda eğitim öğretime devam eden öğrencilerde daha yüksek olduğunu görmüşlerdir. Araştırmada, hem algılanan sosyal destek düzeyinin hem de benlik puanlarının özel okul türünde öğrenci olanlarda daha yüksek çıkması aile içinde ve özel okulda çocuğun algıladığı ilgi ile açıklanabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın Sonuçları ve Tartışma

Günümüzde şiddet olaylarının, kitle iletişim araçlarının gündeminin büyük bir kısmını oluşturduğunu izlemekteyiz. Televizyon kanallarında saldırgan davranışlarla karşı karşıya geliyoruz. Saldırganlık evrensel bir sorundur. Bu sorunu fark eden eğitimeiler, araştırmacılar bu konu üzerinde çalışmalar yapmışlardır.

Hayatımızın her bölümünde ve her ortamda direkt ya da dolaylı, sözlü ya da fiziksel olarak şiddet olaylarını görmekte hatta maruz kalmaktayız. Hayatın her safhasında, her an görülebilen saldırgan davranışlar günümüzün en önemli problemlerindendir (Yavuz, 2007).

Saldırganlık ile ilişkili hatta eş anlamda kullanılan kelimeler araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır. Çalışmada suç, öfke, şiddet ve zorbalık kavramlarına yer verilmiştir. Şiddet, kaba güç olarak tanımlanmıştır. Saldırganlık şiddete göre daha kapsamlı bir kavram ve davranıştır. Şiddet uygulamak saldırganlıktır fakat bazen şiddet uygulamadan da saldırganlık ortaya konulabilir. Zorbalık da saldırganlıkla bazen eş anlamda kullanılan kavramlardandır. Zorbalık yapan bir birey ayrıca saldırgan tavır sergilemiştir. Aynı olmamakla birlikte zorbalık saldırganlığın bir formudur. Saldırganlık bazen öfkenin ifade ediliş biçimidir. Öfke gayet insani bir duyguyken, öfke kontrolünün olmaması saldırganlığı beraberinde getirmektedir. Suç kavramı da saldırganlıkla ilişkili bir kavramdır. Saldırganlık çocukluk döneminde kontrol altına alınmazsa toplumdaki suç oranı ve suçlu sayısı artacaktır.

Saldırganlık üzerine ortaya kuramlar atılmıştır. Bu kuramlardan bazıları saldırganlığın doğuştan geldiğini söylemekte, bir kısmı ise davranışın sonradan öğrenildiğini savunmuşlardır. Saldırganlığa neyin etki ettiği de araştırmacıların başka bir konusu olmuştur. Anne-baba tutumu, cinsiyet, akademik başarının saldırganlığa etki ettiği araştırmacılar tarafından savunulan bazı değişkenlerdir.

Birey yaşamının her döneminde ailesinden, arkadaşlarından, çevresinden destek hissetmeye ihtiyacı vardır. Bireyin yaptıkları işlerde, gösterdiği davranışlarda yakınlarından destek görememesi bireylerde sorunlara neden olabilir.

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre puan farklılıklarına bakılmıştır. Araştırmaya göre erkeklerin saldırganlık puan ortalamalarının kızlara göre yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bazı araştırmalar cinsiyetin saldırganlık üzerinde anlamlı bir etkisinin

olmadığını belirtirken, çoğunlukla erkeklerin saldırganlık puanının daha fazla olduğu bulunmuştur.

Beşinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Kardeş sayısı arttıkça bireylerin saldırganlık puan ortalamalarının da arttığı görülmüştür. Bunun sebeplerinden biri de bireyin kalabalık ailede algıladığı sosyal destek düzeyinin az olmasından olabilir. Kalabalık ailelerde ebeveynlerin çocuklarına zaman ayırmaları çocuk sayısının az olduğu ailelere göre daha zor olacaktır. Bu nedenle ailesinden isteği kadar ilgiyi göremeyen öğrenci hırçınlaşabilir. Bu durum saldırganlık davranışının sergilenmesine yol açabilir.

Beşinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeylerine göre saldırganlık puanlarına bakıldığında; sosyo-ekonomik düzeyini düşük algılayan öğrencilerin saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Yapılan araştırmada anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, öğrenim gördüğü okul türü öğrencinin saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılaşma görülmüştür. Anne, baba eğitim düzeyi arttıkça saldırganlık puanlarının azaldığı görülmüştür. Özel okulda öğrenim gören bireylerin saldırganlık puanlarının da, devlet okulunda öğrenim gören bireylere göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

Beşinci sınıf öğrencilerinin ana-babalarının birlikte olma durumuna göre saldırganlık puanları incelendiğinde; anne ve babaları beraber olan çocukların ayrı olan çocuklara göre saldırganlık puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür.

5. sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre saldırganlık puanlarına bakıldığında erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştü. 5.sınıf öğrencilerin cinsiyetlerine göre algıladıkları toplam sosyal destek puanına bakıldığında, kız öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin erkeklerden fazla olduğu görülmüştür. Kızların algıladıkları sosyal destek düzeyinin fazla olması, yine kız öğrencilerin saldırganlık puanlarının erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarından az olmasını da etkilemiş olabilir. Bu sonuçlara karşın öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek puanı erkeklerin daha yüksek iken, öğretmenlerden algılanan sosyal destek puanı kızlarınki daha yüksektir. Arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Beşinci sınıf öğrencilerinin kardeş sayılarına göre algıladıkları toplam sosyal destek puanlarına bakıldığında kardeş sayıları arttıkça öğrencilerin algıladıkları sosyal destek puanları düşmüştür.

Araştırmada algılanan sosyo-ekonomik düzeyi yüksekse bireyin algıladığı sosyal destek düzeyinin de arttığı görülmüştür.

Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça bireylerin algıladıkları sosyal destek puanlarının da arttığı görülmüştür. Ayrıca anne-baba birliktelik durumu bireyin algıladığı sosyal destek düzeyini etkilemektedir. Anne ve babası birlikte olan bireyler anne babası ayrı olan bireylere göre algıladıkları sosyal destek düzeyi daha fazladır.

Beşinci sınıf öğrencilerinin anne-baba birliktelik durumuna göre algıladıkları sosyal destek puanları incelendiğinde, öğrencinin anne-babasıyla birlikte olma durumunda, aileden ve toplamda algıladıkları sosyal destek puanı, ayrı olmalarına göre daha yüksek bulunmuştur. Fakat öğrencinin anne ve babasının birlikte olup olmasının arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek puanı ile arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Okul türüne göre de bireyin algıladığı sosyal destek düzeyleri arasında farklılık göstermektedir. Özel okulda eğitim gören bireylerin algıladıkları sosyal destek düzey puanları devlet okulunda eğitim gören öğrencilere göre daha yüksektir.

Öğrencilerin anne-babaların birliktelik durumuna, okul türüne göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ayrıca cinsiyete ve anne baba birliktelik duruma arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi ile anne baba birlikteliklerine göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi arasında anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

Beşinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık puan ortalamaları ile algıladıkları sosyal destek puan arasındaki ilişkiye bakıldığında ikisi arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Birçok araştırma da saldırganlık puan ortalamaları ile sosyal destek puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki olduğunu desteklemektedir. Yapılan çalışmada saldırganlık ortalamaları ile algılanan sosyal destek puanları arasında anlamlı ilişki olduğunu desteklediği söylenebilir. Araştırmada 5. Sınıf öğrencilerinin erkek öğrencilerin saldırganlık puanlarının kız öğrencilerin saldırganlık puanlarına göre anlamlı seviyede yüksek bulunmuştur. Algıladıkları sosyal destek puanlarına bakıldığında ise; kız çocukların erkek çocuklara göre algıladıkları sosyal destek puanının daha fazla olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin yüksek olması onların saldırgan davranışlarını engellemiş olabilir. Kardeş sayılarına göre 5.sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algıladıkları sosyal destek düzeyine bakıldığında; kardeş sayısı arttıkça saldırganlık puanları artarken, bireylerin algıladıkları sosyal destek puanları düşmektedir. Bunun nedeni yine sosyal destek düzeyini yüksek algılayan bireyin saldırganlık davranışlarının daha az olması olabilir. 5. Sınıf öğrencilerinin sosyo ekonomik

düzeyine göre saldırganlık ve algıladıkları sosyal destek düzeyine, anne ve baba eğitim düzeylerine, öğrenim gördükleri okul türüne de göre algıladıkları sosyal destek ve saldırganlık puanlarına bakıldığında sosyal destek puanının az olduğu durumlarda bireylerin saldırganlık puanları artmıştır.

Öneriler

Araştırmacılardan bir kısmı cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptamış olsalar da çoğunlukla erkek çocukların kız çocuklarından daha fazla saldırgan davranış sergilediklerini ortaya koymuşlardır. Bunun nedeninin ise bazı araştırmacılar tarafından toplum düzeninden kaynaklandığı, erkek çocuklarıyla kız çocuklarına aynı davranılmadığı olarak belirtilmiştir. Küçük yaşlardan itibaren erkek çocukları da saldırganlık konusunda eğitilmelidirler. Erkek-kız eşitsizliği olmamalıdır. Saldırganlık davranışının bir sorun olduğu kabul edilmeli ve ebeveynler tarafından çocuklara bu şekilde yaklaşılmalıdır. Bu konuda okul rehberlik servisleri ailelere seminerler verebilir.

İzmir Karaduman (2012), saldırganlık seviyelerinin kızlara göre erkeklerde daha yüksek olduğu saptandığını, alanyazında da cinsiyet ve saldırganlık kavramlarının ilişkisine bakıldığında birçok araştırma bulgusunun da bu ifadeyle tutarlı olduğunu vurgulamıştır. Yapılacak çalışmalar için de erkek çocuklarının ve kız çocuklarının yetiştirilirken saldırganlık davranışını arttıran özelliklerinin belirlenmesi için karşılaştırılmalı çalışmalar yapılmasını önermiştir. Böylelikle bu konuda alanyazına fayda da sağlanabileceğini belirtmiştir. Bu çalışmalar çocuk yetiştiren ebeveynlere katkı sağlayacağı ve çocuk yetiştirirken daha bilinçli davranarak gerekli önlemleri alabileceğini vurgulamıştır.

Birçok davranış probleminin olduğu gibi saldırganlığın önlenmesinde en önemli faktör eğitimidir. Yapılan çalışmada da anne ve babanın eğitim düzeyinin saldırganlığı etkilediği görülmüştür. Eğitim seviyesi akademik anlamda arttırılamasa bile toplumda bireyler küçük yaştan itibaren saldırganlık konusunda eğitilmelidir. Duygularını ifade etme konusunda bireyler ilkokul çağında hatta okul öncesi dönemde eğitilebilir.

Toplumun temel taşı ailedir. Birey ilk önce ailede öğrenir. Aile bireyin ilk öğretmenleridir. Çocuklar anne-babalarını taklitle öğrenmeye başlarlar. Anne babanın saldırgan tutumları çocukları etkileyebilir. Saldırganlık konusunda ailelere eğitimler verilebilir. Televizyonlarda kamu spotları oluşturulabilir.

İzmir Karaduman (2012), saldırganlık düzeylerini azaltmaya yönelik önerilerde bulunmuştur. Öğrencilerin saldırganlık davranışlarını azaltmak için okullarda rehberlik çalışmalarına yer verilmesini, grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma uygulamalarının

yapılabileceği ve bu uygulamaların bütün okullarda, sürekli ve etkin bir şekilde uygulanabileceği önerisinde bulunmuştur. Bu uygulamaların saldırganlık seviyesinin azaltılması konusuna fayda sağlayacağını öngörmüştür.

Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğu büyüdülerinde şiddet uygulayan eşlere ya da anne babalara dönüşmeseler de, şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük bölümünde çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü saptandığı söylenebilir. Kuşaktan kuşağa aktarılan her zaman basitçe şiddetin kendisi değil, bu durumu çevreleyen duygusal atmosferdir. İçselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilmektedir (Vahip'ten akt. Kaymak Özmen, 2004). Bireylerin öfke, korku çökkünlük gibi duyguları içselleştirmemeleri, şiddet gibi saldırganlıkta nesilden nesile aktarılmasa için bireyin yaşamının ilk senelerinde ailelerinden saldırganlık davranışı görmemeleri gereklidir. Ayan (2007), yaptığı araştırmada şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin olduğunu saptamıştır. Araştırmada aile tutumunun ve davranışlarının çocuğun saldırganlığı üzerindeki etkisine yer verilmemiştir. Bu konuda çalışmalar yapılabilir.

Sosyal destek bireyler için çok önemlidir. Birey sosyal bir varlıktır ve davranışlarını sergilerken onaylanmak isterler. Sosyal destek bireyin ailesinden, yakınlarından, çevresinden hissettikleri destektir. Bireyin sosyal destek algılamaması bireyde problemlere yol açabilir. Ailesinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden algıladığı sosyal destek düzeyi az olan birey özgüven eksikliği yaşar, birey sergilediği davranış doğru olsa da emin olamaz. Sosyal destek yoksunluğu bireyde davranış bozukluklarına yol açabilir. Araştırma sonucuna göre de algılanan sosyal destek düzeyi azaldıkça saldırganlık davranış sıklığı artmaktadır. Bu konuda ailelere ve öğretmenlere eğitim verilebilir.

Aliyev ve Tunç (2017), çalışmalarında yaptıkları aktardıkları görüşte, ailesi ve arkadaşlarından destek alan ergenler olumlu özellikler geliştirmektedir. Ayrıca bu bireyler depresyon ve anksiyete daha az yaşamaktadır bunun aksine daha yüksek özgüvene ve bağımsızlığa sahip olmaktadır.

Özel okula giden öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi devlet okuluna gidenlere oranla daha yüksektir. Bunun nedenleri tam olarak ortaya konup öğretmenlere bu konuda eğitimler verilebilir.

Atatürk'ün de dediği gibi “Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir.”

KAYNAKÇA

- Akdoğan, S. D. (2012). *Anne-baba boşanmış ergenlerin algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi). www.acikarsiv.gazi.edu.tr adresinden edinilmiştir.
- Aksoy, E., Özcan, G. & Çoknaz, H. (2018). Ortaöğretim kurumlarında okul sporlarına katılan öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 11(60), <http://www.sosyalarastirmalar.com> <http://dxdoi.org/10.17719/jsr.2018.2823>
- Aliyev, R. & Tunç, E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyi ve benlik algılarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Haziran 2017*, 21(2) , 401-418.
- Anderson, C. & Murphy, C. R. (2003). Violent video games and aggressive behavior in young women. *Aggressive Behavior*. 29, 423-429.
- Arı Apakgün, E. (2015). *Ergenlerde internet bağımlılığı ve sosyal destek ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul). <https://uskudar.edu.tr> adresinden edinilmiştir.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E. & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online* 9(1), 379-388. <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden edinilmiştir.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206-214.
- Balkaya, F. & Şahin, H. (2003). Çok boyutlu öfke ölçeği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3), 192-202.
- Baltacı, Ö. (2010). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, sosyal destek ve problem çözme yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi). acikerisim.selcuk.edu.tr adresinden edinilmiştir.
- Bilge F. (1997). Danışandan hız alan ve bilişsel-davranışçı yaklaşımlarla yapılan grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeylerine etkileri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(8), 9-16.
- Boxer, P. & Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior*. Vol.00, 1-17.
- Büyüköztürk Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, Y. & Palabıyıkoglu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi* 5(1), 15-24.
- Çağdaş, A. (2008). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara:Kök.
- Çeçen, R. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve ana-baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çelenk, S. (2010). Öfke ve öfke kontrolü: öfke nedir, belirtileri nelerdir, nasıl kontrol altına alınır. https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_5746.htm adresinden edinilmiştir.
- Çınar, S. (2016). *İlköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin anne baba tutumlarına ilişkin algılarının problem çözme becerisi ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 426229)

- Çolakoğlu, F. & Solak, N. (2014). ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet ve okul türüne göre saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi (Çorum ili örneği). *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 26, 56-66. Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2392>
- De Roiser, M. E., Cillessen, A. H. N., Coie, J. D. & Dodge, K. A. (1994). Group social context and children's aggressive behavior. *Child Development*, 65, 1068-1079
- Demirdüzen, H. (2013). *Ergenlerin algılanan sosyal destek düzeyleri ile duygusal öz yeterliliklerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi). dspace.deu.edu.tr adresinden edinilmiştir.
- Dilekmen, M. (2005). *Başarı ve saldırganlık gereksinimi öğretmen adayları üzerinde bir çalışma* (Kuram ve uygulama). Ankara:Araştırma.
- Dilekmen, M., Ada, Ş. & Alver, B. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 927-944. <http://sbe.gantep.edu.tr> adresinden edinilmiştir.
- Dizman, H. (2003). *Anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 133214)
- Dizman, H. & Gürsoy, F. (2005). İlköğretim 4. ve 5. sınıfa devam eden anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 437-446. acikarsiv.ankara.edu.tr adresinden edinilmiştir.
- Doğan, T. (2008). Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve iyilik hali. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 30-44.
- Donat Bacioğlu, S. & Özdemir, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 169-187. <http://ebad-jesr.com/> adresinden edinilmiştir.
- Durak, N. (2006). *Son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlıklarını belirlemeye yönelik sosyal uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Niğde ili örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 210840)
- Efili, E.(2006). *Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 189202)
- Erdoğan, Y. (2010). Öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmeleri. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13. <https://dergipark.org.tr> adresinden edinilmiştir.
- Eroğlu, S. (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: Lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 205-221
- Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaşan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-15. <http://www.akademikbakis.org> adresinden edinilmiştir.
- Ersanlı, K. (ed.) (2007). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Lisans.
- Eşkis, M. (2009). *Liseli öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile aile işlevleri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi) acikerisim.istanbul.edu.tr adresinden edinilmiştir.

- Feldman, R. S. (2009). *Essentials of understanding psychology*. New York: McGraw-Hill Company.
- Fırat, N. & Kaya, F. (2015). Yurtta ve ailesinin yanında kalan öğrencilerin sosyal destek düzeyleri ve stresle başa çıkma stillerinin incelenmesi. *Turkish Studies, İnternational Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic*, 10(7), 407-426. www.mersin.edu.tr adresinden edinilmiştir. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8140>
- Fidan, C. (2016). *İlköğretim ikinci kademe (5.6.7.8.sınıf) öğrencilerinin spor yapan ve yapmayanların saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, (Kahramanmaraş ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 424772)
- Gökbüzoğlu, B. (2008). *Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 219948)
- Gökler, I. (2007), Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği Türkçe formunun uyarlama çalışması: Faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (2), 90-99.
- Güçkıran, R. Y. , (2008). *İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 220433)
- Gündoğan, S. & Sargın, N. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluş açısından incelenmesi. *The Journal of İnternational Sciences*, 4(2), 288-295. <https://dergipark.org.tr> adresinden edinilmiştir.
- Gürpınar Akan, A. (2001). *7-12 yaş çocuklarında görülen uyum ve davranış bozuklukları ve benlik saygısı ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 104929)
- Haskan Avcı, Ö. & Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 157-168.
- İkiz, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi). aduddspace.adu.edu.tr adresinden edinilmiştir.
- İzmir Karaduman, D. (2012). *İlköğretim 1. kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 408909)
- Kahriman, İ. & Polat, S. (2003). Adolesanlarda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2), 13-24.
- Kaner, S. (2003). Aile destek ölçeği faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(1), 57-72.
- Kapıkıran, Ş. & Özgüngör, S. (2009). Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ve güdülenme düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(1), 21-30.
- Karadağ, İ. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 206430)

- Karahan, T. F., Özcan, K. & Ağlamaz, T. (2009). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne babanın birliktelik durumu, öz üvey oluşu ve yaşamda öncelikli en önemli değer algısı açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII(1), 211-229.
- Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Kartal, H. & Bilgin, A. (2009). Anne-babaların kız ve erkek çocuklarına uyguladıkları psikolojik saldırganlık davranışları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 230-241.
- Kaşıkçı M., Çoban G., Ünsal A. & Avşar G. (2009). Üniversite son sınıf öğrencilerinde aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve benlik saygısı. *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, 17(3), 158-165.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Kılıç, D. (2018). *Eğitime giriş*. Ankara: Nobel Akademi.
- Kılıçarslan, S. (2009). 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 230589)
- Kronenberger, W. G., Mathews, V. P., Dunn, D. W., Wang, Y., Wood, E. A., Giauque, A. L., ... Li, T. (2005). Media violence exposure and executive functioning in aggressive and control adolescents. *Journal of Clinical Psychology*, 61(6), 725-737.
- Kuzgun, Y. (1987). Sosyo-ekonomik düzey ve psikolojik ihtiyaçlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 55-68. dergipark.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- Mutluoğlu, S. & Bulut, N.(2010). İlkokul 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı sosyo-demografik özellikler açısından incelenmesi (Kuzey Kıbrıs Örnekleme). *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11(13), 858-864.
- Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school: Fact and intervention. *Current Direction in Psychological Science*, 4, 196-200.
- Omay, H. (2008). İlköğretim okulları öğrencilerinin okul iklimi algıları ile saldırganlık ölçeği puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 217561)
- Özbay, G. (2017). Geleneksel oyun ve hayal kahramanlarından yararlanılarak hazırlanan öfke denetimi programının ilköğretim öğrencileri üzerindeki etkililiğinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 62, 111-128. <http://www.akademikbakis.org> adresinden edinilmiştir.
- Özdevecioğlu, M. (2004). Sosyal destek ve yaşamın tatmininin mesleki stres üzerindeki etkileri; Kayseri'de faaliyet gösteren işletme sahipleri ile bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 209-233.
- Özgüven, İ.E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM.
- Peker, A. & Gültekin, M. (2014). Zorbalıkla başa çıkma stratejileri ve cinsiyetin sosyal beceri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 139-156. dergipark.gov.tr adresinden edinilmiştir.
- Portakal, H. (2005). *Eğitimde özgürlük ve saldırganlık* (3. basım). İstanbul: Cem.

Sezer, A., Kolaç, N. & Erol, S.(2013). Bir ilköğretim okulu 4, 5, ve 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *MÜSBED*, 3(4), 184-190. dSPACE.marmara.edu.tr adresinden edinilmiştir.

sgb.meb.gov.tr

Şahin, E. & Korkut Owen, F. (2009). Psikolojik ihtiyaçları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (32), 64-74.

Şahin, H. (2004). Saldırganlık ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *SDÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 180-190.

Tulunay Ateş, Ö. (2016). TEOG sınavına hazırlanan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD)*, 2(1), 124-138.

Tuzgöl, M. (2000). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14), 39-48. www.pdrdergisi.org adresinden edinilmiştir.

Ustabaş, S. (2011). *İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no.290730)

Uysal, H. & Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(169), 328-345. egitimvebilim.ted.org.tr adresinden edinilmiştir.

Uz Baş, A., Öz, F.S. & Topçu Kabasakal, Z. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim okullarında reaktif ve proaktif saldırganlık: Okul psikolojik danışmanlarının görüş ve yaklaşımları. *İlköğretim Online*, 9(1), 28-40. <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden edinilmiştir.

www.tdk.gov.tr

Yalçın, İ. (2007). Ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 209-220. genclikbirikimi.org adrsinden edinilmiştir.

Yardımcı, F. & Başbakkal, Z. (2008). Çocuk-ergen sosyal destek ölçeğinin türkiye'deki geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2), 41-50. e-dergi.atauni.edu.tr adresinden edinilmiştir.

Yasankul, N. (2007). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimleri İle Eğitim Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 210066)

Yavuz, Ş. (2007). *Son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez no. 217504)

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.

Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.

Yılmaz, E., Yılmaz, E. & Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2), 71-79. <https://www.researchgate.net> adresinden edinilmiştir.

Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk ruh sağlığı* (25. baskı). İstanbul: Özgür.

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler, sizden doldurulması istenen formlar bir sınav değildir. Sorulara verdiğiniz cevaplar kimseye gösterilmeyecektir. Lütfen tüm soruları dikkatlice okuyunuz. Sizin vereceğiniz cevapların düşüncelerinizi yansıtması çok önemlidir. Sorulara size en uygun gelen cevabı işaretleyiniz.

Ebru TUNCER

1- Okul türünüz nedir?

Özel (2) Devlet

2- Cinsiyetiniz nedir?

(1) Kız (2) Erkek

3- Kendinizle beraber kaç kardeşsiniz?

.....

4- Annenizin eğitim durumu nedir?

- (1) Hiç okula gitmemiş
- (2) İlkokul mezunu
- (3) Ortaokul mezunu
- (4) Lise mezunu
- (5) Üniversite mezunu

5- Babanızın eğitim durumu nedir?

- (1) Hiç okula gitmemiş
- (2) İlkokul mezunu
- (3) Ortaokul mezunu
- (4) Lise mezunu
- (5) Üniversite mezunu

6- Ekonomik düzeyiniz?

- (1) Düşük (2) Orta (3) Yüksek

7- Anne-babanızın birliktelik durumu?

- (1) Birlikteler (2) Ayrı yaşıyorlar

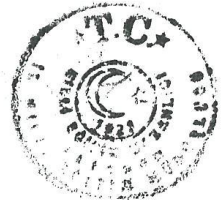
EK-2. Saldırganlık Ölçeği

Adı Soyadı :
Cinsiyeti :

Okulu:
Sınıfı :

Yaşı:

MADDELER	Hep yaparım	Arasına yaparım	Hiç yapmam
1. Kedilere köpeklerle oyun olsun diye taş atarım.	()	()	()
2. Bazen bile bile arkadaşlarımın canını acıtırım.	()	()	()
3. İstedğim şeyler yapılmadığında elime ne geçerse vurup kırarım.	()	()	()
4. Biri, elimden bana ait bir şeyi aldığına ona vururum.	()	()	()
5. Kluplerin herhangi birinde görev almak hoşuma gider.	()	()	()
6. Bağırıp çağırdığımda, vurup kırdığımda istediklerimi elde edebiliyorum.	()	()	()
7. Beden eğitimi dersini çok severim.	()	()	()
8. Söylediğim sözlerle arkadaşlarımı kızdırmak hoşuma gider.	()	()	()
9. Çok kızdığım arkadaşlarımı, kardeşimi ısırmak, saçlarını çekmek gibi canlarını acıtacak şeyler yaparım.	()	()	()
10. Zaman zaman çok ders çalışmaktan sıkılırım	()	()	()
11. Bazen kavga etmek için bahane ararım.	()	()	()
12. Herhangi bir neden olmadan da başka birine vururum.	()	()	()
13. Hakkımı korumak için şiddete başvurmak gerekirse çekinmem.	()	()	()
14. Kızgın olduğum zaman, bazen kapıları çarparım.	()	()	()
15. Arkadaşlarımla kovalamaca oynamaktan hoşlanırım.	()	()	()
16. Bana zarar veren birine mutlaka ben de zarar vermeye çalışırım.	()	()	()
17. Bir arkadaşımı bana yardım ettiğinde teşekkür etmeyi unuturum.	()	()	()
18. Kızıp sinirlendiğimde sopa ya da yumrukla beni kızdırana vurur veya taş atarım.	()	()	()

EK-3. Çocuklar İçin Sosyal Desteği Değerlendirme Ölçeği

Aşağıda çocuk ve gençlerin arkadaşları, aileleri ve öğretmenleriyle ilişkileri hakkında sorular bulunmaktadır. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup, her bir soru için "her zaman", "çoğu zaman", "bazen", "nadiren", "hiçbir zaman" seçeneklerinden hangisi sizin için doğruysa, o seçeneği işaretleyin. Lütfen hiç bir soruyu boş bırakma. Teşekkürler...

1. Bazı çocuklar arkadaşları tarafından dışlandıklarını hissederler, ama bazı çocuklar böyle hissetmezler. Sen, arkadaşların tarafından dışlandığını hisseder misin?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
2. Bazı çocuklar arkadaşları tarafından çok sevilir, ama bazı çocuklar o kadar sevilmezler. Sen, arkadaşların tarafından sevilir misin?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
3. Bazı çocukların arkadaşları onlara sataşır ya da takılır, ama bazı çocukların arkadaşları böyle yapmaz. Senin arkadaşların sana sataşır ya da takılır mı?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
4. Bazı çocukların arkadaşları, onlarla alay eder, ama bazı çocukların arkadaşları böyle yapmaz. Senin arkadaşların, seninle alay ederler mi?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
5. Bazı çocukların arkadaşları, onların düşüncelerini dinlemekten hoşlanırlar; ama bazı çocukların arkadaşları bundan hoşlanmaz. Arkadaşların, senin düşüncelerini dinlemekten hoşlanırlar mı?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
6. Bazı çocuklar ve arkadaşları, birbirleri için pek çok şey yaparlar; ama bazı çocuklar ve arkadaşları bunu yapmazlar. Sen ve arkadaşların birbiriniz için çok şey yapar mısınız?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
7. Bazı çocuklar kendilerini arkadaşlarına çok yakın hissederler; ama bazı çocuklar böyle hissetmez. Sen kendini arkadaşlarına çok yakın hisseder misin?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
8. Bazı çocuklar, sorunları olduğunda yardım ya da öneri almak için arkadaşlarına güvenebilir; ama bazı çocuklar arkadaşlarına güvenemez. Sen, sorunların olduğunda yardım ya da öneri almak arkadaşlarına güvenebilir misin?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
9. Bazı çocuklar arkadaşlarının, kendilerine gerçekten önem verdiği düşünürler; ama bazı çocuklar böyle düşünmezler. Sence, arkadaşların sana önem verir mi?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()
10. Arkadaşları, bazı çocukların kendilerini kötü hissetmelerine neden olur; ama bazı çocukların arkadaşları bunu yapmaz. Senin arkadaşların, kendini kötü hissetmene neden olur mu?
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

11. Bazı çocuklar, sorunları olduğunda yardım ya da öneri almak için ailelerine güvenebilir; ama bazı çocuklar ailelerine güvenemez. Sen, sorunların olduğunda yardım ya da öneri almak için ailene güvenebilir misin?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

12. Bazı çocuklar ve aileleri, birbirleri için pek çok şey yaparlar ama bazı çocuklar ve aileleri bunu yapmazlar. Sen ve ailen birbiriniz için çok şey yapar mısınız?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

13. Aileleri, bazı çocukların kendilerini kötü hissetmelerine neden olur; ama bazı çocukların aileleri bunu yapmaz. Senin ailen, kendini kötü hissetmene neden olur mu?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

14. Bazı çocuklar, aileleriyle çok şey paylaşırlar; ama bazı çocuklar paylaşmazlar. Sen ailenle çok şey paylaşırmısın?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

15. Bazı çocuklar, aileleriyle konuşmakta zorluk çekerler; ama bazı çocuklar zorluk çekmez. Sen, ailenle konuşmakta zorluk çeker misin?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

16. Bazı çocuklar, ihtiyaçları olduğunda, ailelerinin onların yanında olduğunu hissederler; ama bazı çocuklar böyle hissetmez. Sen, onlara ihtiyacın olduğunda, ailenin senin yanında olduğunu hisseder misin?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

17. Bazı çocuklar, aileleri tarafından dışlandıklarını hissederler; ama bazı çocuklar böyle hissetmez. Sen, ailen tarafından dışlandığını hisseder misin?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

18. Bazı aileler, çocuklarının düşüncelerini görmezden gelirler; ama bazı aileler böyle yapmaz. Ailen, senin düşüncelerini görmezden gelir mi?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

19. Bazı çocuklar aileleri içinde önemli bir yere sahiptir; ama bazı çocuklar böyle değildir. Sen, kendi ailen içinde önemli bir yere sahip misin?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

20. Bazı çocuklar, ailelerinin kendilerine gerçekten önem verdiğini düşünürler; ama bazı çocuklar, ailelerinin kendilerine gerçekten önem vermediğini düşünür. Sence, ailen sana önem verir mi?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

21. Bazı çocuklar, kendilerini ailelerinin bir parçası gibi hissederler; ama bazı çocuklar kendilerini ailelerinin bir parçası gibi hissetmezler. Sen kendini ailenin bir parçası gibi hisseder misin?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

22. Bazı çocuklar ailelerinin kendilerine kötü davrandığını düşünürler; ama bazı çocuklar böyle düşünmez. Sen, ailenin sana kötü davrandığını düşünür müsün?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

23. Bazı çocuklar, kendilerini sınıflarının bir parçası gibi hissederler; ama bazı çocuklar kendilerini sınıflarının bir parçası gibi hissetmezler. Sen kendini sınıfının bir parçası gibi hissediyor musun?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

24. Bazı çocuklar, sınıfları tarafından dışlandıklarını hissederler; ama bazı çocuklar böyle hissetmez. Sen, sınıfın tarafından dışlandığını hisseder misin?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

25. Bazı çocuklar, sınıflarında hiç kimsenin, kendilerine değer vermediğini hissederler; ama bazı çocuklar böyle hissetmez. Sen, sınıfında hiç kimsenin sana değer vermediğini hisseder misin?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

26. Bazı çocuklar, sınıf arkadaşları tarafından çok sevilir; ama bazı çocuklar o kadar sevilmez. Sen, sınıf arkadaşların tarafından çok sevilir misin?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

27. Bazı sınıflarda, çocuklar, birbirleri için pek çok şey yaparlar; ama bazı sınıflarda böyle olmaz. Senin sınıfında, çocuklar birbirleri için çok şey yaparlar mı?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

28. Bazı çocukların sınıf arkadaşları onlarla alay eder; ama bazı çocukların sınıf arkadaşları böyle yapmaz. Senin sınıf arkadaşların, seninle alay ederler mi?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

29. Bazı çocukların sınıf arkadaşları, sorunları olduğunda onlara yardım ederler; ama bazı çocukların sınıf arkadaşları etmez. Senin sınıf arkadaşların, sorunların olduğunda sana yardım ederler mi?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

30. Bazı çocukların sınıf arkadaşları, onlara sataşır ya da takılır; ama bazı çocukların sınıf arkadaşları böyle yapmaz. Senin sınıf arkadaşların sana sataşır ya da takılır mı?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

31. Sınıf arkadaşları, bazı çocukların kendilerini kötü hissetmelerine neden olur; ama bazı çocukların sınıf arkadaşları bunu yapmaz. Senin sınıf arkadaşların, kendini kötü hissetmene neden olur mu?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

32. Bazı çocuklar kendilerini öğretmenlerine çok yakın hissederler; ama bazı çocuklar böyle hissetmez. Sen kendini öğretmenlerine çok yakın hisseder misin?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

33. Bazı öğretmenler, çocukların kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olur; ama bazı öğretmenler buna neden olmaz. Senin öğretmenlerin, kendini yetersiz hissetmene neden olur mu?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐ Hiçbir zaman ☐

34. Bazı çocuklar, öğretmenleriyle konuşmakta zorluk çekerler; ama bazı çocuklar zorluk çekmez. Sen, öğretmenlerinle konuşmakta zorluk çeker misin?

Her zaman ☐ Çoğu zaman ☐ Bazen ☐ Nadiren (çok ender olarak) ☐

35. Bazı çocuklar, öğretmenlerinin kendilerine gerçekten önem verdiğini düşünürler; ama bazı çocuklar, öğretmenlerinin kendilerine gerçekten önem vermediğini düşünür. Sence, öğretmenlerin sana önem verir mi?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

36. Bazı öğretmenlerden, herhangi bir sorun hakkında rahatlıkla yardım ya da öneri istenebilir; ama bazı öğretmenlerden istenmez. Senin öğretmenlerinden, herhangi bir sorun olduğunda, rahatlıkla yardım ya da öneri istenebilir mi?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

37. Bazı çocukların öğretmenleri, onlara kötü davranır; ama bazı çocukların öğretmenleri böyle davranmaz. Senin öğretmenlerin sana karşı kötü davranır mı?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

38. Bazı öğretmenler, öğrencilerine kendilerini önemli hissettirir; ama bazı öğretmenler böyle hissettirmez. Senin öğretmenlerin, sana kendini önemli hissettirir mi?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

39. Bazı öğretmenler, öğrencilerin kendilerini kötü hissetmesine neden olur; ama bazı öğretmenler buna neden olmaz. Senin öğretmenlerin, senin kendini kötü hissetmene neden olur mu?

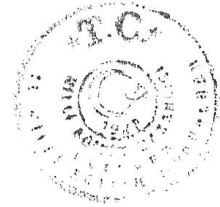
Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

40. Bazı öğretmenler, öğrencilerine özel görevler verirler; ama bazı öğretmenler bunu yapmaz. Senin öğretmenlerin, sana özel görevler verirler mi?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

41. Bazı öğretmenler, öğrencilerin kendilerini tedirgin (huzursuz) hissetmelerine neden olur; ama bazı öğretmenler buna neden olmaz. Senin öğretmenlerin, senin kendini tedirgin (huzursuz) hissetmene neden olurlar mı?

Her zaman () Çoğu zaman () Bazen () Nadiren (çok ender olarak) () Hiçbir zaman ()

EK-4. İzin Belgeleri

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.25.00.65-605

Konu : Anket Çalışması

19.04.2012* 11551

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : 07/03/2012 tarih ve 3612 sayılı (2012/13) sayılı Genelge

Atatürk Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı 13.04.2012 tarihli ve 8133 sayılı yazıları ile Eğitim Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Ebru TUNCER'in "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına esas teşkil edecek anket çalışmasını, başvuru ekinde yer alan okullarda yapma isteği, ilgi genelge çerçevesinde müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Abdullah BİGE
Milli Eğitim Müdür V.

OLUR
19./04/2012

Mehmet GÖK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Y.Mumcu Mah. Atatürkevi Cad. Proje Koordinasyon Merkezi Yakutiye
ERZURUM
Ayrıntılı bilgi için irtibat : Y.DELİBAŞOĞLU ŞEF
Telefon : (0442) 234 48 06 Faks : (0442) 2344805
e-posta : erzurummem@meb.gov.tr Elektronik Ağ : <http://erzurum.meb.gov.tr>

EĞİTİM REFORMU
Daha aydınlık
gelecek!

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.25.20.02-605

25.04.2012* 11957

Konu: Tez Çalışması

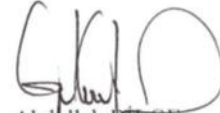
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) Milli Eğitim Bakanlığı'nın 07.03.2012 tarihli ve 3612 (2012/13) sayılı genelgesi.

b) 19.04.2012 tarihli ve 11551 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Ebru TUNCER'in "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına esas teşkil edecek anket uygulamasına ilişkin valilik onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Abdullah BİLGE

Vali a

Milli Eğitim Müdür V.

EKLER :

Onay (1 Sayfa)

Gn.Ş. ✓

mb

03.05.2012 1069

Y.Mumcu Mah.Atatürkevi Cad. Proje Koordinasyon

Merkezi Yakutiye/ERZURUM

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Y.DELİBAŞOĞLU Şef

Telefon : (442) 2344806 Faks : (0442) 234 48 05

e-posta : erzurummem@meb.gov.tr

Elektronik Ağ : <http://erzurum.meb.gov.tr>

EĞİTİMDE REFORM
Daha aydınlık
gelecek!

Ek 5: Okul Listesi

Zübeyde Hanım İ.Ö.O.
Atatürk İ.Ö.O.
Fatih İ.Ö.O.
Maksut Efendi İ.Ö.O.
Mehmetcik İ.Ö.O.
Barbaros Hayrettin Paşa İ.Ö.O.
Özel Güneş İ.Ö.O.
Halit Paşa İ.Ö.O.
İMKB İnönü İ.Ö.O.
Kültür Kurumu İ.Ö.O.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ebru TUNCER GÜNAYDIN
Doğum Yeri Ve Tarihi : Ağrı/ 28.10.1989
Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Lisans : Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Sınıf Öğretmenliği

İş Deneyimi

2010-2011 : Erzurum/ Yakutiye Değirmenler İlkokulu-Sınıf Öğretmeni
2012-2013 : Ankara/Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü- Memur
2013-2014 : Ankara/Sincan Kayalıboğaz İlkokulu- Sınıf Öğretmeni
2015-2018 : Hatay/Kumlu Gülova İlkokulu- Sınıf Öğretmeni
2018-Halen : Ağrı Serhat İlkokulu- Sınıf Öğretmeni

İletişim

Adres : Serhat İlkokulu Ağrı
Elektronik Posta : ebrugunaydin06@hotmail.com
Cep Tel. : 5071984183